

ПРОГРАМА

ЗА РАЗВИТИЕ И УПРАВЛЕНИЕ

**НА ИНСТИТУТ ПО РИБАРСТВО И АКВАКУЛТУРИ,
ПЛОВДИВ, СЕЛСКОКОТОПАНСКА АКАДЕМИЯ**

ЗА ПЕРИОДА 2025-2029 Г.

РАЗРАБОТЕНА ОТ

ДОЦ. Д-Р АНГЕЛИНА СТАЙКОВА ИВАНОВА

ПЛОВДИВ

СЕПТЕМВРИ 2025 Г.

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ	3
НАУЧНИ ПРИОРИТЕТИ, СТРУКТУРА НА УПРАВЛЕНИЕ И НОРМАТИВНА БАЗА НА АКАДЕМИЯТА	3
МИСИЯ НА ИРА, ПЛОВДИВ	7
АКТУАЛНО СЪСТОЯНИЕ НА ИРА, ПЛОВДИВ	7
1. Кратка история на института	7
2. Структура на института	8
3. Кадрово състояние	10
4. Научноизследователска дейност	15
5. Научно обслужване, приложна дейност	22
6. Издателска и публикационна дейност	27
7. Интелектуална собственост	29
8. Система за наблюдение и оценка на научноизследователската дейност, осъществявана от научните организации в Република България	29
9. Материално-техническа база	30
10. Финансова дейност	32
11. SWOT анализ	33
ВИЗИЯ ЗА РАЗВИТИЕ И УПРАВЛЕНИЕ НА ИНСТИТУТА ПО РИБАРСТВО И АКВАКУЛТУРИ, ПЛОВДИВ ЗА ПЕРИОДА 2025-2029 Г.	37
1. Организация и развитие на института	37
2. Развитие на кадровия потенциал	39
3. Развитие на научноизследователската дейност	40
4. Организиране и провеждане на обучението на докторанти	44
5. Развитие на научната инфраструктура и материална база	45
6. Укрепване на финансовото състояние на института	47
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	50

ВЪВЕДЕНИЕ

Програмата за развитие и управление на Института по рибарство и аквакултури – Пловдив към Селскостопанска академия е създадена в съответствие с приоритетите и стратегическите направления на института и на Селскостопанска академия. Тя очертава ясна визия за развитието и управлението на института през периода 2025–2029 г., като представя: анализ на текущото състояние и потенциала на института, формулирани стратегически цели и приоритетни политики, планирани дейности за утвърждаване на института като водещ научноизследователски център в областта на рибарството и аквакултурите и подходи за оценка на състоянието на водните тела, използвани за рибовъдни цели, внедряване на иновативни методи за мониторинг и управление.

Чрез тази програма се поставя основата за устойчиво развитие, повишаване на научната продуктивност и укрепване на ролята на института като ключов фактор за научните изследвания, практически приложения и опазването на водните ресурси в България.

НАУЧНИ ПРИОРИТЕТИ, СТРУКТУРА НА УПРАВЛЕНИЕ И НОРМАТИВНА БАЗА НА АКАДЕМИЯТА

Селскостопанска академия е национална автономна бюджетна организация към Министъра на земеделието и храните, която осъществява научна, приложна, образователна, обслужваща и спомагателна дейност в областта на земеделието, животновъдството и хранителната промишленост. Академията е научна организация по смисъла на Закона за развитието на академичния състав в Република България, която непрекъснато надгражда и развива своя научен и иновационен потенциал.

Стратегията на селскостопанска академия се основава на научноизследователска, научно-приложна, иновативна и внедрителска дейност за развитието на устойчиво земеделие чрез знания и иновации. Тя се приема от Управителния съвет и се утвърждава от Министъра на земеделието и храните. В стратегията се очертават основните приоритети, които гарантират развитието на аграрната наука и образование.

Основната стратегическа цел на Селскостопанска академия е осъществяване на научно-приложни изследвания и анализи, и създаване на знания и иновации, допринасящи за повишаване на добавената стойност в аграрния сектор, намаляване на отпечатъка на продоволствената система върху климата и околната среда и поддържане и подобряване на екосистемните услуги.

Основните приоритети на ССА, заложили в Стратегията за научноизследователска, научно-приложна, иновативна и внедрителска дейност в ССА (2025-2030 г.) са:

- подобряване на земеделските култури и разнообразяването им в условия на климатични и екологични предизвикателства;
- устойчиво и ефективно управление на ресурсите (почви, води, биомаса) в условия на климатични и екологични предизвикателства;
- изследвания, насочени към устойчиво производство в животновъдството, рибарството и аквакултурите;
- създаване на технологии за производство на здравословни, безопасни и качествени храни, напитки и биопродукти;
- конкурентоспособност и устойчивост на агрохранителния сектор, справедливи доходи и жизненост на селските райони;
- развитие на кръгова биоикономика, основана на природосъобразни технологични и социални решения.

В рамките на стратегията основно място заемат и чисто фундаменталните и научни изследвания и дейности, които имат решаващо значение за развитието на иновациите в полза на икономиката и обществото. Водещо е призиването на Академията да съдейства за укрепване и утвърждаване на връзката между образованието, науката и бизнеса в българското селско стопанство.

Съгласно Устройствения правилник на Селскостопанска академия, приет с Постановление № 151/25.07.2018 г., с изм. в ДВ бр. 47/24.06.2022 г., **органите на управление на Академията са:**

1. Председател
2. Управителен съвет - състои от председател и 8 хабилиитирани лица и се назначават от Министъра на земеделието и храните по предложение на Председателя на Академията.

Мандатът на Председателя и на членовете на управителния съвет е 4 години.

По-важните **функции на Председателя на Академията** се изразяват в следното:

- Представява Академията пред държавните органи, съдилищата и пред трети лица в страната и чужбина;
- Ръководи, организира и контролира цялостната дейност на Академията;
- Той е ръководител на научната организация по смисъла на ЗРАСРБ;
- Отговаря за изпълнението на бюджета на Академията;
- Свиква и ръководи заседанията на управителния съвет;
- Назначава заместник-председател и главен научен секретар по предложение на управителния съвет;
- Назначава директорите на структурните звена въз основа на конкурс и директора на Националния земеделски музей и утвърждава длъжностните им характеристики;

- Ръководи централната администрация и е работодател на служителите в нея;
- Утвърждава правилниците за устройството и дейността на структурните звена годишните им планове и отчети длъжностните и поименните им длъжностни разписания. Сключването на извънщатни и граждански договори и други.
- Сключва споразумения с браншовите национално представителни синдикални организации;
- Създава консултативни съвети, комисии и други за подпомагане на дейността му; по предложение на научните съвети взема решения за обявяване на конкурси по ЗРАСРБ и контролира процедурите;
- Сключва договори с докторанти; одобрява предложения за сътрудничество с научни организации и висши училища от страната и чужбина, браншови организации и др.;
- Изпълнява и други правомощия, свързани с дейността на Академията, както и възложени му с друг закон или подзаконов нормативен акт.

По-важните **функции на Управителния съвет** се изразяват в следното:

- Приема Стратегията за научноизследователска, научно-приложна, иновативна и внедрителска дейност в областта на аграрния сектор и я предлага за утвърждаване от Министъра на земеделието и храните;
- Приема годишния план и годишните отчети за дейността на Академията и представя обобщен отчет на Министъра на земеделието и храните и Министъра на образованието и науката;
- Приема годишния бюджет на Академията и отчета за неговото изпълнение и други функции;

Председателят на Академията се подпомага от **заместник-председател и главен научен секретар**. Той делегира със заповед правомощия на заместник-председателя и на главния научен секретар и определя техните функции. Правомощията на председателя при служебно отсъствие или когато ползва законоустановен отпуск, се изпълняват от заместник-председателя или от главния научен секретар, като заместващият се определя със заповед за всеки конкретен случай.

Изпълнителното бюро е изпълнителен орган на управителния съвет на Академията. Състои се от председателя, заместник-председателя и главния научен секретар на Академията, които са хабилитирани лица. Председателят на Академията е и председател на изпълнителното бюро. Дейността му се подпомага от технически секретар. Изпълнителното бюро осъществява оперативната дейност за изпълнение на решенията на управителния съвет; подготвя предложения за решения от управителния съвет; избира състава на определените с решение на управителния съвет експертни съвети, комисии и др.; по предложение на експертните съвети утвърждава годишния план на научните проекти, финансирани от бюджета на Академията, и отчета за тяхното изпълнение; извършва оценка на постъпилите заявления за удължаване на

трудовете договори на хабилитираните научни работници по § 11 от преходните и заключителните разпоредби на Закона за висшето образование и насочва одобрените към съответните научни съвети за вземане на решение; изпълнява и други задачи, свързани с изпълнение на решенията на управителния съвет.

Структурата на Академията включва:

1. **Централна администрация**, която включва: председател, заместник-председател, главен научен секретар, финансов контролор, служител по сигурността на информацията, дирекция „Вътрешен одит“, обща администрация, специализирана администрация. Общата численост на централната администрация се определя от Управителния съвет на Академията;
2. **Научни институти**, 24 броя - осъществяват фундаментални научни изследвания, научноприложни изследвания, иновативна и консултантска дейност в областта на аграрния сектор и храните;
3. **Научни центрове**, 4 броя - осъществяват научно-приложни изследвания, иновативна и консултантска дейност в областта на аграрния сектор и храните;
Научните институти и научните центрове са юридически лица – разпоредители от по-ниска степен с бюджет към Академията, които извършват дейности по чл. 3, ал. 1 в рамките на специфичната им компетентност;
4. **Национален земеделски музей** - юридическо лице, разпоредител от по-ниска степен с бюджет към Академията и дейността му, включва съхранение и опазване на културно-историческото наследство в областта на земеделието;
5. **Държавно предприятие „Научно-производствен център“** - 13 броя специализирани поделения на Държавното предприятие - юридическо лице със седалище София, със статут на държавно предприятие по чл. 62, ал. 3 от Търговския закон. Предприятието осъществява научно-приложна, приложна, експериментално-производствена и други дейности, подпомагащи дейността на Академията;

Научните и Експертните съвети спомагат за ефективното управление на научноизследователската дейност и израстване на научния състав.

Нормативните документи, които регламентират дейността на Селскостопанска академия са: Закон на ССА, Закон за ВО, Закон за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Закон за професионалното образование и обучение, Закон за авторското право и сродните му права, Устройствен правилник на ССА, Правилник за прилагане на ЗРАСРБ, Правилник за развитието на академичния състав в ССА, Правилник за работата на Управителния Съвет, Правилници за работата на Научните и Експертните съвети, Етичен кодекс, Правилник за провеждане на конкурси за директори и др.

МИСИЯ НА ИРА, ПЛОВДИВ

Мисията на института е свързана с:

- Провеждане на научноизследователска, приложна и обслужваща дейност в областта на рибарството и аквакултурите в съответствие с националните и европейските приоритети на сектор „Рибарство” и регламентираните изисквания за устойчиво използване на водните ресурси и опазване на водните екосистеми;
- Приложение на получените резултати във фермерските практики, държавното управление, образованието и в други научни сфери;
- Запазване и по-нататъшно развитие на ИРА, Пловдив като водещ национален научноизследователски център в областта на рибарството и аквакултурите и водните екосистеми, и интегрирането му в европейското научно пространство.

АКТУАЛНО СЪСТОЯНИЕ НА ИРА, ПЛОВДИВ

1. Кратка история на института

Институтът по рибарство и аквакултури, Пловдив е създаден с Постановление № 906 на Министерския съвет от 24.11.1952 г. под името Научен рибностопански институт по сладките води към Министерството на доставките и хранителната промишленост в София.

Първият период от развитието на института започва от 01.01.1953 г. и продължава до 30.04.1955 г. През 1955 г. заедно с Ихтиологичната и Морската биологична станция във Варна той се обединява в Научноизследователски институт по рибарство и рибна промишленост с център гр. Варна.

През 1961 г. се обособява Опитната станция по сладководно рибовъдство, Пловдив към новооткритата Академия на селскостопанските науки. От 1978 г. до 2000 г. прераства в Институт по сладководно рибовъдство. От 2001 г., спрехвърщането на ССА в НЦАН, институтът влиза в състава на новосформирания Институт по рибарство и аквакултури, Варна, който включва двата бивши института – Институт по рибни ресурси, Варна и Институт по сладководно рибовъдство, Пловдив. До 2006 г. институтът се развива като Научно звено по сладководно рибовъдство на ИРА, Варна.

През 01.01.2007 г. с Постановление № 373/29.12.2006 г. на МС (ДВ бр.3, 2007 г.) се възстановява като Институт по рибарство и аквакултури, Пловдив.

Днес Институтът по рибарство и аквакултури, Пловдив е част от структурата на Селскостопанска академия (ССА) съгласно чл. 5 (1) от Устройствения правилник на ССА. Той е самостоятелно юридическо лице, регистриран като отделен данъчен субект - разпоредител от по-ниска степен с бюджет към Академията, със седалище - гр.

Пловдив, ул. „Васил Левски“ № 248 и с право на владение и ползване на предоставеното му имущество.

ИРА, Пловдив е водещ институт в областта на рибарството, аквакултура и оценката на състоянието на водните екосистеми. Извършва научноизследователска, научно-приложна, обслужваща, иновативна и консултантска дейност, в областта на рибарството, аквакултурите и оценка на състоянието на водните тела използвани за рибовъдни цели. Дейността на ИРА, Пловдив включва широк кръг фундаментални и приложни изследвания в различни области и стратегически цели. Научните изследвания са насочени в следните направления:

- Поддържане на генофонд от стопански видове риби и оптимизиране на методите за репродукция и технологии за отглеждане на традиционни и нови хидробионти;
- Разработване на интегрирани и биологични методи и системи за отглеждане на традиционни и нови видове хидробионти;
- Качество на продукцията от аквакултура в зависимост от прилаганите производствени технологии и параметрите на околната среда, разработване на система за оценка качество на месото на основни и перспективни хидробионти, обект на аквакултурата;
- Мониторинг на параметрите на водните екосистеми и оптимизиране на условията за отглеждане на хидробионти в тях, както и извършване на комплексни мониторингови изследвания на водоеми в страната с оглед на пригодността им за рибностопанско използване и опазване на околната среда.

2. Структура на института

Структурата на Института по рибарство и аквакултури, Пловдив включва: Директор, Заместник-директор, Финансов контролор, Обща администрация, Научен отдел „Аквакултури и водни екосистеми“, Научно-експериментална база (Риболовни комплекс, аквариумна зала, ЕБ „Пловдив“, ЕБ „Триводици“ 1 и ЕБ „Триводици“ 2).

2.1. Ръководни органи

- **Директор:** хабилитиран учен, избран от Управителния съвет на ССА; ръководи и управлява цялостната дейност на института съгласно Устройствен правилник на Селскостопанската академия и Правилника за устройството и дейността на ИРА-Пловдив.
- **Общо събрание на учениите (ОСУ):** включва всички учени, които са на основен трудов договор в института, заемат академични длъжности и/или имат научни степени. Общото събрание на института включва 8 членове, от които 2 са хабилитирани учени.
- **Дирекционен съвет:** състои се от заместник-директора, ръководителя на първичното научно звено, ръководителя на научно-експерименталната база и главния счетоводител. При обсъждане на икономически/финансови и стопански въпроси директорът на научния институт може да кани за участие в работата на

съвета представители на синдикатите и/или други лица и експерти, които имат отношение към разглежданите въпроси, но нямат право на глас.

Дейността на Директора се подпомага от **заместник директор** (назначава се от директора на института) и **ръководител на научния отдел** (лице, работещо на основен трудов договор в отдела, хабилитирано лице или от лице, притежаващо поне академична длъжност "главен асистент" от същото структурно звено в основното научно направление на отдела, избира се от съвета на научния отдел, който избор се разглежда и приема на заседание на дирекционния съвет).

2.2. Научен отдел

В Института е обособен един научен отдел „Аквакултури и водни екосистеми“. Той е първично звено на института, относително самостоятелно, което организира и провежда научноизследователската и научно-приложна дейност, приема план за научната дейност, обсъжда научни проекти, научни трудове, монографии, становища и други. Той включва всички научни работници и помощен научен персонал, които са на основен трудов договор в института. Научният отдел работи в областта на аквакултурите и водните екосистеми. Органи за управление на научния отдел са съветът на научния отдел и ръководителят на научния отдел.

2.3. Обща администрация

Административният отдел осигурява основните технически и административни дейности, подготовка на технически и финансови отчети. Администрацията се ръководи от директора и включва следните длъжности: главен счетоводител, главен специалист касиер-домакин, главен специалист завеждащ ЛС, изпълнител-механик и изпълнител-шофьор.

2.4. Финансов контрол

Финансовият контролор е на пряко подчинение на директора на института и осъществява предварителен контрол за законосъобразност съгласно Закона за финансовото управление и контрол в публичния сектор. Извършва необходимите проверки и изразява мнение за законосъобразността по отношение на финансовата дейност на института. Редът и начинът за извършване на предварителен контрол от финансовия контролор се определят с вътрешни актове в съответствие с указанията на министъра на финансите.

***Заключение:** Настоящата структура на ИРА-Пловдив създава стабилна основа за устойчиво, пълноценно и ефективно функциониране на института. За да се гарантира неговото дългосрочно развитие, управленските усилия следва да бъдат насочени към укрепване на взаимодействието между административното звено и научния отдел по „Аквакултури и водни екосистеми“.*

2.5. Научно-експериментална база

Това е структурно звено на Института за извършване на научно-изследователска, експериментална и съпътстваща производствена дейност в областта на рибарството и аквакултурата, подпомага основната дейност, и се стреми да осигури добри условия за извършване на научноизследователската дейност. Научно-експерименталната база се ръководи от ръководител, който се назначава от директора на института.

Научно-експерименталната база на Института включва:

Риболоутилен комплекс „Триводици“, намиращ се в с. Триводици, община Стамболийски, област Пловдив;

Експериментална база Триводици 1, намираща се в с. Триводици, община Стамболийски, област Пловдив, с територия 207.994 dka, от които 123.5 dka водна площ;

Експериментална база Триводици 2, намираща се в с. Триводици, община Стамболийски, област Пловдив, с територия 425.260 dka, от които 297.0 dka водна площ;

Експериментална база Пловдив, намираща се в гр. Пловдив, ул. „Васил Левски“ № 248, с територия 255.470 dka, от които 163.2 dka водна площ.

Общата площ на предоставените със заповед на Министъра на земеделието, храните и горите земи е 888.724 dka, от които общата водна площ е 583.7 dka.

Забележка: *Научно-експерименталната база на ИРА-Пловдив е ключов елемент за провеждане на научни изследвания и приложни разработки в рибовъдството и аквакултурите. За да продължи ефективно да изпълнява своята функция, е необходимо целенасочено обновяване и модернизация на инфраструктурата – риболоутилен комплекс, рибовъдни басейни, диги и технически съоръжения. Тези действия ще осигурят надеждно и безопасно функциониране, ще разширят възможностите за научноизследователска, експериментална и приложна дейност и ще повишат ефективността, като гарантират устойчивото развитие на института като водещ център в сектора.*

3. Кадрово състояние

По данни на годишния отчет на ИРА-Пловдив за 2024 г. към 31.12.2024 г. в Института работят **25 души (8 жени – 33.3%; 17 мъже – 66.7%)**, от които броят на учените е **6** или **24%** от целия персонал (3 жени и 3 мъже). От тях – **2 (доценти)** са хабилитирани – **28%** и **4 (гл. асистенти)** нехабилитирани – **72%**, (**Фиг. 1**). От учените с образователна и научна степен „Доктор“ са всичките **6** учени. Относителният дял на хабилитираните лица е **28%**, а на тези на главните асистент са **72%**. Процентното разпределение показва съотношение между хабилитираните и нехабилитирани учени в института **1:2.5**.

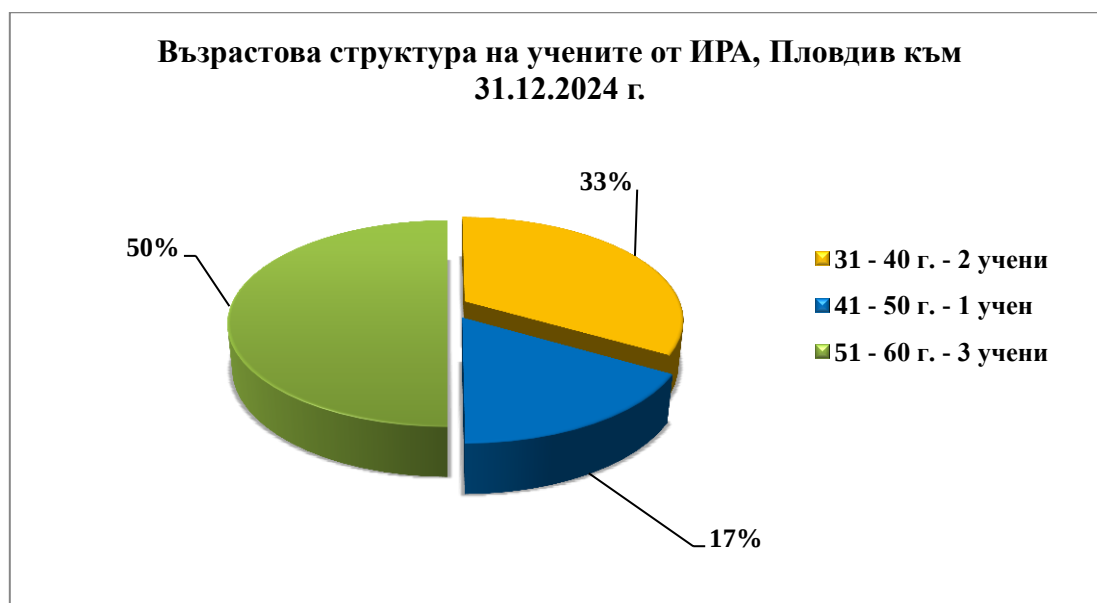
Общата администрация се състои от **5 човека (20%)**, научния отдел от **8 (32%)** и в научно-експерименталната дейност – **10 човека (40%)**.

Фиг. 1. Структура на академичния състав на ИРА, Пловдив по академични длъжности към 31.12.2024 г.

Научната дейност на Института е организирана в един научноизследователски отдел „Аквакултури и водни екосистеми“. Проектите, които се разработват са в две основни направления - Аквакултури и Водни екосистеми, като в повечето случаи научните разработки са дело на колектив и от двете направления.

Възрастовата структура на научния състав към 31.12.2024 г. е както следва: от 31 до 40 години - 2 човека (33% от учените); от 41 до 50 години – 1 учен (17%) и от 51 до 60 години - 3 (50% от учените), (Фиг. 2). Средната възраст на научния състав е 47 години.

Фиг. 2. Възrastова структура на учените от ИРА, Пловдив към 31.12.2024 г.

В Института са застъпени следните основни научни специалности: Рибовъдство, рибно стопанство и промишлен риболов (4 учени), Ботаника (1 учен) и Хидробиология (1 учен), (Фиг. 3).

Фиг. 3. Разпределение на учените по научни специалности към 31.12.2024 г.

През 2020 г. са проведени два конкурса за прерастване в академична длъжност главен асистент както следва:

- в област на висше образование: 4. Природни науки, математика и информатика; професионално направление: 4.3. Биологически науки (Хидробиология) – ас. д-р Мария Янкова;
- в област на висше образование 6. Аграрни науки и ветеринарна медицина, професионално направление 6.3. Животновъдство (Рибно стопанство) – ас. д-р Георги Русенов.

През 2020 г. успешно е защитена и една дисертация за придобиване на ОНС „Доктор“ в Област на висше образование: 6. Животновъдство; Професионално направление: 6.3. Рибовъдство, рибно стопанство и промишлен риболов.

През 2021 г. е проведен и успешно е приключил един конкурс за прерастване в академична длъжност главен асистент в област на висше образование 6. Аграрни науки и ветеринарна медицина, професионално направление 6.3. Животновъдство на ас. Василка Кръстева.

През 2025 г. са назначени двама асистенти – ас. д-р Георги Георгиев и ас. Венета Желева, единия от които е с ОНС „Доктор“ в Област на висше образование: 6. Животновъдство; Професионално направление: 6.3. Рибовъдство, рибно стопанство и промишлен риболов.

Заклучение: Научният състав е добре балансиран по пол-50/50 жени–мъже, но относително малоброен – 6 учени. Делът на хабилитираните е сравнително нисък (под 1/3), което определя необходимостта от увеличаване на дела на хабилитираните учени за постигане на по-висока научна конкурентоспособност. В стратегически план приоритет трябва да бъде **разширяването и кариерното развитие на научния състав**. Разпределението показва, че най-висок дял заемат кадрите, които са заети с научно-приложна и експериментална дейност, което е логично предвид наличието на три научноизследователски бази – Пловдив, Триводици 1 и Триводици 2.

Броят на учените е твърде недостатъчен към 31.12.2024 г., поради което през 2025 г. съм предприела мерки за увеличаване на академичния състав чрез назначаването на двама асистенти през м. май и м. септември 2025 г. Така общия състав на научния отдел към 30.09.2025 г. се състои от 8 учени, което е предпоставка за успешното и устойчиво развитие на института и хармоничното разпределение на учените по научни области на изследване. Различният профил на специалистите ще разшири разрешаването на конкретните проблеми като се подхожда комплексно и компетентно.

Инфраструктура

Научноизследователската и експерименталната дейност на института се осъществява в специализираните лаборатории, в аквариумната зала, риболюпилния комплекс и експерименталните бази.

Научноизследователски лаборатории

ИРА разполага с 5 основни научно-изследователски лаборатории - лаборатория по хидрохимия, лаборатория по хидробиология, лаборатория по биохимия, лаборатория по репродукция и лаборатория по ихтиопатология (диагностична дейност).

- **Лабораторията по хидрохимия** е оборудвана с апаратура за извършване на анализи на вода – измерване на *in situ* параметри (прозрачност на водата по Секки, температура на водата, водороден показател, разтворен във водата кислород, вертикален профил на температурата и кислорода), определяне на нивото на биогенни елементи (амониеви, нитритни и нитратни йони, общ азот, фосфатни йони, общ фосфор); перманганатна окисляемост; и анализ на дънни седименти по метриците - активна и обменна киселинност, водороден показател, биогени (амониеви, нитратни и фосфатни йони), органичен азот.
- **Лаборатория по хидробиология** в института е с традиции при определянето на биологични елементи за качество като: Анализ на фитопланктон (численост и биомаса/състав, обилие и биомаса, сезонна и годишна динамика на

фитопланктона, оценка на екологично състояние); Анализ на зоопланктон (численост и биомаса, сезонна и годишна динамика на зоопланктона); Анализ на дънна безгръбначна фауна/макрозообентос (състав и обилие, оценка на екологично състояние); Определяне на съдържанието на хлорофил-*a*; Определяне на първичната продуктивност; Проучване на хранителната база на водоемите; Проучвания върху естествената хранителна база на водната екосистема; Разработване на технологични параметри за прилагане на органично и минерално торене за повишаване на естествената рибопроductивност в топловодни водоеми;

- **Лабораторията по биохимия** извършва анализи относно химичния състав на месото на стопански видове риби, във връзка с определяне на качеството на рибното месо в зависимост от технологичната схема на отглеждането или от факторите на средата; изследва здравословния статус на рибата на база на физиологични, биохимични и имунологични показатели.
- **Лабораторията по репродукция** извършва определяне на основните репродуктивни характеристики на хидробионтите, насочени към подобряване на рибопроductивните им качества в процеса на тяхното отглеждане; Комплексен анализ на репродуктивната система, оценка на степента на зрялост и плодовитостта на индивидите; Контрол върху репродуктивния процес, инкубирането на хайвера и отглеждането на личинки от европейски сом, щука и др.; Хистологичен метод за изследване на гаметогенезата и репродуктивния потенциал на някои нетрадиционни видове за аквакултурата - щука, европейски сом, и др., които са обект на отглеждане като допълнителни или основни видове в аквафермите.
- **Лабораторията по ихтиопатология** извършва диагностична дейност, свързана с паразитологични, микробиологични, имунологични и биохимични изследвания на кръв и кръвен серум (хемоглобин, общ белтък и кръвна захар); Микробиологични изследвания на вода; Изследване на инфекциозни и инвазионни паразитни болести при стопанските видове риби.

Научно-експериментални бази

Общата площ на предоставените със заповед на Министъра на земеделието, храните и горите земи е 888.724 dka, от които общата водна площ е 583.7 dka.

- **Научно-експериментална база Триводици 1**, намираща се в с. Триводици, община Стамболийски, област Пловдив, с територия 207.994 dka, от които 123.5 dka водна площ;
- **Научно-експериментална база Триводици 2**, намираща се в с. Триводици, община Стамболийски, област Пловдив, с територия 425.260 dka, от които 297.0 dka водна площ;

- **Научно-експериментална база Пловдив**, намираща се в гр. Пловдив, ул. „Васил Левски“ № 248, с територия 255.470 dka, от които 163.2 dka водна площ.

Научно-изследователски съдове

ИРА-Пловдив разполага с първия в страната **научно-изследователски катамаран „Викинг“** - специализиран в извършване на хидробиологични, хидрохимични, микробиологични, ихтиологични и други изследвания основно в големите язовири в страната, но може да оперира и в плитките крайбрежни морски води. Закупен е през 2015 г. със средства по проект „Провеждане на програма за проучвателен мониторинг за оценка на натиска и въздействието на рибовъдството върху повърхностите водни тела и актуализацията на програмата от мерки в Плана за управление на речните басейни в Източноевропейския район“ (FISHFARMING).

Институтът разполага и със **стъклопластова лодка** за извършване на пробонабиране на физикохимични и биологични елементи за качество във вътрешните водоеми на страната.

ИРА-Пловдив поетапно обновява и модернизира апаратурата и техниката, което гарантира, че лабораторните и полеви изследванията ще се извършват на съвременно ниво и в синхрон с европейските изисквания.

***Заклучение:** За успешното осъществяване на научноизследователската и приложна дейност на Института от съществено значение е осигуряването на необходимите финансови средства за поддържане и ремонт на наличната научна инфраструктура. Наложително и спешно е ремонтирането и модернизация на съществуващите три научно-експериментални бази и на лабораторния комплекс. Поддържането на адекватна материално-техническа инфраструктура е ключов фактор за ефективната реализация на научните проекти и за постигане на конкурентоспособни резултати. През следващия период на управление усилията ми ще са насочени към поетапно обновяване, основно на базата на спечелени проекти от външни организации.*

4. Научноизследователска дейност

Научноизследователската дейност на Института включва разработването на научноизследователски проекти, научно-приложни проекти в различни направления на рибовъдството, ихтиологията, хидрохимията, хидробиологията, биохимията, болести по рибите, мониторинг на различни екосистеми за оценка на екологичното състояние/потенциал др.

Основните направления включват:

- Репродукция и технологии за отглеждането на стопански ценни видове риба с цел устойчиво развитие на топловодната аквакултура в страната;

- Поддържане на генофонд от стопански видове риби и оптимизиране на методите за репродукция и технологии за отглеждане на традиционни и нови хидробионти;
- Изследвания, свързани с проблемите на екологията на вътрешните водоеми в страната, използвани за рибовъдни цели;
- Мониторинг на параметрите на водните екосистеми и оптимизиране на условията за отглеждане на хидробионти в тях с цел опазване на околната среда;
- Качество на продукцията от аквакултура в зависимост от прилаганите производствени технологии и параметрите на околната среда;
- Икономически анализи на рибовъдните ферми и анализ на финансовия мениджмънт на рибовъдните ферми;
- Оценка на екологичното състояние/потенциал на водоемите във връзка с развитието на устойчиви аквакултури в тях и оценка на влиянието на аквакултурите върху околната среда;
- Оценка на състоянието и мерки за опазване и възстановяване на популациите на застрашени видове хидробионти - морски и сладководни;
- Научно обслужване и научно-методична помощ на рибопроизводителите в страната - предоставяне на специализирани консултации и изготвяне на експертни оценки;
- Съдействие за подобряване на законодателството в областта на аквакултурите, както и внедряването на най-добри практики в Закона за рибарство и аквакултурите.
- Въвеждане на подходите от Общата стратегия за прилагане на европейската Рамкова директива за водите 2000/60/ЕС в научните изследвания с целизползване на постигнатите резултати в процеса на управление на водите, реализиран в България чрез Планове за управление на речните басейни.

Научноизследователската дейност на ИРА, Пловдив е в съответствие с:

- Приоритетите и направленията на научноизследователската дейност на ССА по **Приоритет 3 - Устойчиво управление на рибарството и аквакултурите**, Научно направление: Съхранение и ефективно използване на биоразнообразието и живите ресурси по българското Черноморско крайбрежие и вътрешните водоеми за повишаване продуктивността и редуциране на екологичния риск в сладководните и морски екосистеми;
- **Национална стратегия за развитие на научните изследвания в Република България 2017-2030**, която стимулира модернизацията на научните звена, трансформиране на обществото в „общество на знанието“ и увеличаване на дела на екотехнологиите в икономиката и адаптирането към изменението на климата;
- **“Морско дело и рибарство“ 2021-2027**, с акцент върху насърчаването на устойчиви риболовни дейности и опазване на водните биологични ресурси, осигуряване на продоволствената сигурност, осигуряване на растеж на устойчива синя икономика и укрепване на международно управление на

океаните и осигуряване на безопасно, чисто и устойчиво стопанисване на моретата и океаните;

- **Програма „Хоризонт Европа” 2021-2027 г.**, насочена към укрепване на научните и технологичните основи на ЕС, иновации и партньорства с български и европейски институти.

ИРА успешно участва в изпълнението на проекти и договорни задачи с възложители МЗХГ, МОН, ИАРА, ИАОС, БДИБР, БДДР и др. Проектите са свързани с физикохимични и хидробиологични изследвания, влияние на аквакултурата върху водните екосистеми, определяне на екологичния потенциал на язовири и екологична оценка на различни водни тела в страната. В тази връзка, привличането на работа в Института на сътрудници, които имат необходимия опит и квалификация, свързани с изпълнението на основните дейности на института, ще има положителен ефект върху укрепването на научния колектив и успешната работа по настоящи и бъдещи проекти.

През периода 2020-2025 г. ИРА-Пловдив изпълнява общо **22** проекта, от тях **6** проекта с бюджетно финансиране към ССА, **4** проекта към ИАРА, МЗХГ съфинансирани от ЕС, **2** проекта към МЗХ за изготвянето на стратегически документи, **5** проекта с възложител ИАОС по Националната програма за мониторинг на повърхностни води, утвърдена със Заповеди на Министъра на околната среда и водите, **1** проект към МОН по Национална научна програма „Опазване на околната среда и намаляване на риска от неблагоприятни явления и природни бедствия“, одобрена с Решение на МС № 577/17.08.02018 г., **3** проекта с възложител БДДР-Плевен, **1** проект към МОСВ и **1** проект по програма LIFE.

През периода 2020-2025 г. ИРА разработва следните проекти:

Проекти към ССА

Проект Ж 194: „Разработване на нови хранителни дажби при отглеждането на шаран (*Cyprinus carpio* L.) в поликултура за постигане на устойчиви аквакултури в условията на климатични промени в България“, 2024-2026, ръководител доц. д-р Ангелина Иванова, Заповед № РД 05- 122/30.04.2024 г.

Проект Ж 195: „Провеждане на изследвания в рибностопански обекти по чл. 3 от Закона за рибарство и аквакултури за опазване и устойчиво развитие на рибните ресурси и техните местообитания за възпроизводство“, 2024-2026, ръководител доц. д-р Костадин Дочин, Заповед № РД 05- 122/30.04.2024 г.

Проект Ж 166: „Отглеждане на европейски сом (*Silurus glanis* L.) от личинки до зарибителен материал в различни производствени системи“, 2021-2023, ръководител гл. ас. д-р Василка Кръстева, Заповед № РД 05-93/30.05.2022 г.

Проект Ж 165: „Определяне на екологичния потенциал на различни типове язовири в България и предлагане на методологии за биологичен контрол със стопански видове риби с цел регулиране процесите на еутрофикация на водите“, 2021-2023, ръководител доц. д-р Костадин Дочин, Заповед № РД 05-151/21.07.2021 г., Заповед № РД 05-93/30.05.2022 г.

Проект Ж 160: „Проучване на анестизирания и седативен ефект на етерични масла върху основни топловодни видове риби в различен етап от индивидуалното им развитие и разработване на методиката за използването им в практиката“, 2020-2022, ръководител доц. д-р Ангелина Иванова, Заповед № РД 05-207/21.07.2021 г., Заповед № РД 05-93/30.05.2022 г.

Проект Ж-146: “Разработване на нови поликултури като средство за адаптация към промените в климата”, 2018-2020 г., ръководител доц. д-р Костадин Дочин, Заповед № РД 05-207/21.07.2020 г.

Разработваните проекти са в съответствие с **Приоритет:** Устойчиво управление на рибарството и аквакултурите в **Научно направление:** Съхранение и ефективно използване на биоразнообразието и живите ресурси по българското Черноморско крайбрежие и вътрешните водоеми за повишаване продуктивността и редуциране на екологичния риск в сладководните и морски екосистеми;

Проекти към други организации

МЗХГ, ИАРА, Програма за морско дело и рибарство, Договор № Д-149/10.03.2023 г., проект BG14MFPR001-1.002-0001 „Събиране, управление и използване на данни за целите на научния анализ и изпълнението на Общата политика в областта на рибарството за 2023-2024 г.“, Биологичен мониторинг върху разтоварванията от калкан (*Scophthalmus maximus*) пред българския бряг на Черно море“, финансиран от Програмата за морско дело и рибарство, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за морско дело и рибарство, 2023-2024, ръководител доц. д-р Ангелина Иванова

МЗХГ, ИАРА, Програмата за морско дело и рибарство, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за морско дело и рибарство, Договор Д-198/10.12.2019 г., проект № BG14MFOP001-3.003-0002-C02 „Събиране, управление и използване на данни за целите на научния анализ и изпълнението на Общата политика в областта на рибарството за периода 2020-2021 г.“, „Биологичен мониторинг върху разтоварванията от уловите на целевия вид калкан (*SCOPHTHALMUS MAXIMUS*) пред българския бряг на Черно море“, 2020-2021, ръководител доц. д-р Ангелина Иванова

МЗХГ, ИАРА, Програмата за морско дело и рибарство, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за морско дело и рибарство Договор № Д-198/10.12.2019

г., Биологичен мониторинг върху разтоварванията от уловите на целевия вид калкан (*Psetta maxima* L.) във връзка с оценката на запасите му пред българския бряг на Черно море, 2018-2020 г., ръководител доц. д-р Ангелина Иванова

МЗХГ, Договор № 51-20/30.01.2020 г., Програма за Морско дело и рибарство, Проект: „Разработване на многогодишен национален стратегически план за аквакултурите в България (2021-2027)”, 2020 г., ръководител екип ИРА - проф. д-р Т. Хубенова

МЗХГ, Договор № 51-21/30.01.2020 г., Проект: „Изготвяне на анализ на състоянието на сектор Рибарство в България: стопански риболов, търговия с риба и рибни продукти, тенденции за развитие и перспективи за сектора” във връзка с подготовката на оперативната програма, финансирана от Европейския фонд за морско дело и рибарство за програмен период 2021-2027 г.”, 2020 г., ръководител екип ИРА - проф. д-р Т. Хубенова

ИАОС, Договор № 4618/14.08.2024 г., Национална програма за мониторинг на повърхностни води, „Осигуряване на данни от хидробиологичен мониторинг на повърхностни води и пробонабиране на биота за анализ на приоритетни вещества за 2024-2025 г. в съответствие със Заповед на министъра на околната среда и водите“, 2024-2025, ръководител екип ИРА-Пловдив

ИАОС, Договор № 4419/08.06.2023г., Национална програма за мониторинг на повърхностни води, „Осигуряване на данни от хидробиологичен мониторинг на повърхностни води и пробовземане на биота за 2023-2024 г. в съответствие със Заповед на министъра на ОСВ“, ръководител екип ИРА-Пловдив доц. д-р Ангелина Иванова

ИАОС, Договор № 4064/11.10.2021 г., Национална програма за мониторинг на повърхностни води, „Осигуряване на данни за 2021-2022 г. от хидробиологичен мониторинг на повърхностни води в съответствие със Заповед № РД-479/09.06.2022 г. на министъра на околната среда и водите“, ръководител екип ИРА-Пловдив доц. д-р Ангелина Иванова

ИАОС, Договор № 4015/29.03.2021 г., Национална програма за мониторинг на повърхностни води, „Осигуряване на данни за 2020-2021 г. от хидробиологичен мониторинг на повърхностни води в съответствие със заповед на министъра на околната среда и водите“, ръководител екип ИРА-Пловдив доц. д-р Ангелина Иванова

ИАОС, Договор № 3829/19.11.2019 г., Национална програма за мониторинг на повърхностни води, утвърдена със Заповед № РД-230/28.03.2019 г. на министъра на околната среда и водите, Проект: „Осигуряване на данни от 2019-2020 г. от хидробиологичен мониторинг на повърхностни води в съответствие със Заповед на

министъра на околната среда и водите“, ръководител ИРА, Пловдив проф. д-р Т. Хубенова, 2020-2021 г.

МОН, Национална научна програма „Опазване на околната среда и намаляване на риска от неблагоприятни явления и природни бедствия“, одобрена с Решение на МС № 577/17.08.02018 г.; Работен пакет I.4. Процеси, качество на морската среда, екосистемни функции и услуги в крайбрежната зона и БИЗ на Черно море; Задача 4. Оценка и анализ на условията за марикултура от руска есетра (*Acipenser gueldenstaedtii* Brandtet Ratzeburg, 1833) с цел възстановяване на дивите популации и компенсиране на антропогенния натиск от рибарството върху морската среда, разработвана от колектив на ИО, Варна и ИРА, Пловдив, Заповед № РД 05-118/18.06.2019 г.; Заповед № РД 04-46/13.05.2020 г., Заповед № РД 05-32/16.03.2021 г.; Заповед № РД 05-37/24.02.2022 г., 2019-2023, ръководител екип ИРА-Пловдив доц. д-р Ангелина Иванова

БДДР, ПЛЕВЕН, Договор № 349/04.07.2022 г. „Изпълнение на проучвателен мониторинг за повърхностни води /подобряване на базата от знания за намаляване на несигурността. Проучвателен мониторинг на риби за определяне на зони в реки или участъци от реки, които да бъдат защитени от хидроморфологичен натиск, с цел опазване размножаването на видовете в териториалния обхват на БАСЕЙНОВА ДИРЕКЦИЯ „ДУНАВСКИ РАЙОН“, 2022, ръководител доц. д-р Ангелина Иванова

БДДР, ПЛЕВЕН, Договор № 319/15.07.2021 г. „Провеждане на проучвателен мониторинг на риби за определяне на зони в реки или участъци от реки, които да бъдат защитени от хидроморфологичен натиск с цел опазване размножаването на рибните видове в териториалния обхват на Басейнова дирекция „Дунавски район“, 2021, ръководител доц. д-р Ангелина Иванова

БДДР, ПЛЕВЕН, Договор № 292/25.08.2020 г., Провеждане на проучвателен мониторинг на риби за определяне на зони в реки или участъци от реки, които да бъдат защитени от хидроморфологичен натиск с цел опазване размножаването на рибните видове в териториалния обхват на Басейнова дирекция „Дунавски район“, 2020 г., ръководител доц. д-р Ангелина Иванова

МОСВ, Договор № Д-33-49/10.12.2019 г., “Определяне на екологичния капацитет на комплексните и значими язовири от Приложение 1 на закона за водите (с изключение на тези за питейно-битово водоснабдяване) за осъществяване на сладководно рибовъдство, съгласно методиката, разработена по проект FISHFARMING”, 2019-2021 г., ръководител доц. д-р Ангелина Иванова

Международни проекти

LIFE24-NAT-BG-River LIFE “Conservation of the stone crayfish for reviving the river ecosystems” (Опазване на поточния рак за подобряване на речните екосистеми), ръководител екип ИРА-Пловдив доц. д-р А. Иванова, 2025-2030

ИРА има разработени следните технологии:

1. Технология за размножаване и отглеждане на щука (*Esox lucius* L.) до еднолетна възраст.
2. Технология за размножаване и отглеждане на езерни раци (*Astacus leptodactylus* Eschscholtz).
3. Технология за размножаване и отглеждане на европейски сом (*Silurus glanis* L.).
4. Технология за интегрирано отглеждане на риба и патици.
5. Технологични норми за аклиматизацията на новия за аквакултурата на страната вид риба - веслонос (*Polyodon spathula* Lacépède).
6. Технологични норми за въвеждането на биологично производство в топловодното рибовъдство при условията на България.
7. Технологичен модел на оригинална информационна система „Басейнова екосистема” за мониторинг на параметрите на водната екосистема в шаранови басейни, даваща възможност за поддържане на големи масиви от леснодостъпни данни и на бързи операции за въвеждане, сортиране, показване, търсене и отпечатване на данните.
8. Технологични норми за въвеждане на алтернативни растителни протеинови източници в дажбите за подрастващ шаран.
9. Технология за оптимизиране на производството на зарибителен материал от щука.
10. Усъвършенствана технология за отглеждане на зарибителен материал от шаран.
11. Разработена и публикувана Методика за определяне на екологичния капацитет на язовири за производство на риба в садки, разработена по проект FISHFARMING, приложена за яз. Кърджали.

При разработването на научните и научно-приложните задачи ИРА участва в партньорство с други научни организации в страната и чужбина като Тракийски университет, Ст. Загора; Аграрен университет, Пловдив; Пловдивски университет, Университет за хранителни технологии, Пловдив, Медицински университет, Варна, Софийски университет, Институт по космически изследвания и технологии-БАН, Институт по биоразнообразие и екосистемни изследвания-БАН; International Research Institute of Stavanger, Норвегия; а също така и структурни звена на Академията - Институт по рибни ресурси, Варна; Институт по животновъдни науки, Костинброд, Земеделски институт, Ст. Загора.

Заклучение: Анализът на информацията за проектната дейност показва висока проектна натовареност на ИРА-Пловдив с голям брой изпълнени проекти (22 за периода 2020-2025 г.) с разнообразни източници на финасиране: ССА, МЗХ, МОН, ИАРА, ИАОС, БДДР, МОСВ, ЕС програми, LIFE спрямо малкия брой учени в

института. Най-голям е дела на проектите финансирани на национално ниво, което показва необходимост от засилване на международното сътрудничество със сродни институти и научни организации.

5. Научно обслужване, приложна дейност

Научно-приложната дейност на института е значителна и неотменна част от научноизследователската дейност.

Основната научно-приложна дейност на Института е насочена към:

- Предоставяне на специализирани консултации, изготвяне на експертни оценки и становища по различни проблеми на рибарството и аквакултурите;
- Експертни участия в работни групи при обсъждане и синхронизиране на нормативната уредба в областта на рибарството и аквакултурите;
- Предлагане на комплексна научно-методична помощ включваща: предоставяне на технологии за размножаване и отглеждане на традиционни и нови за сладководната аквакултурахидробионти и съдействие за внедряването им в практиката и изготвяне на технологични планове и програми; изготвяне на план за зарибяване; изготвяне на план за хранене на рибата;
- Извършване на комплексни мониторингови изследвания на различни типове водоеми (определяне на екологично състояние/потенциал, определяне на екологичния капацитет на язовири за производство на риба в садки);
- Извършване на специализирани анализи на вода, седименти, месо от риба и биологични параметри;
- Популяризиране на научно-приложните постижения- чрез дипляни, брошури, постери, научно-популярни статии и интервюта;
- Представяне на дейността на ИРА, Пловдив на национални и международни научни форуми и изложения, изнасяне на доклади;
- Предоставяне на актуална информация в медийното пространство;
- Предлагане на качествени личинки, малки рибки и зарибителен материал от основните топловодни видове риба - шаран, толстолоб, амур, щука, европейски сом.

От 2018 г. до момента в съответствие със задълженията на България към ЕС за прилагане на общностните политики за морските води и околната среда (Рамкова директива за водите-РДВ) и съгласно Заповед на Министъра на околната среда и водите, **ИРА извършва ежегоден оперативен мониторинг на състоянието на околната среда в повърхностните водни тела** по Национална програма за мониторинг на повърхностни води. В тази насока работят експертите от института по фитопланктон, макрозообентос и биологичен елемент за качество – риби. Оценките са съпътствани и с определяне на качеството на основни физикохимични елементи за качество – *in situ* параметри.

Експертите от ИРА прилагат основните класификационни системи за оценка на екологичното състояние на биологични елементи за качество фитопланктон, дънна безграбначна фауна в повърхностни водни тела, залежали в Наредба № Н-4/14.09.2012 г. за характеризирание на повърхностни води (<https://lex.bg/bg/laws/ldoc/2135841270>).

През периода 2020-2023 г. учените участват със своите експертни оценки и при изпълнението на проучване възложено от БДДР на тема „Провеждане на проучвателен мониторинг на риби за определяне на зони в реки или участъци от реки, които да бъдат защитени от хидроморфологичен натиск, с цел опазване размножаването на рибните видове в териториалния обхват на Басейнова дирекция „Дунавски район“ е предложено обособяване на Зони за възпроизводство на рибната фауна (ЗВРФ), разположени в речните басейни на Искър и Вит. В резултат на проучването е **разработена методика за оценка на състоянието на ЗВРФ (интегриран индекс IcRH)**, базирана на публикувания от IUCN екосистемен подход (Shepherd, Gill, 2004) въвеждаща алгоритъм за интегрирана оценка на ихтиофауната (оценка на екологичното и природозащитно състояние) и местообитанията за нейното възпроизводство (оценка на хидроморфологичните и физикохимични елементи за качество). Методиката успешно е приложена за планински тип реки в Екорегия 12, съобразена с типово-специфичните референтни условия на изследваните местообитания. Идентифицирани са проблемните компоненти (елементи за качество) на водните екосистеми (оценка на антропогенния натиск) и степента на въздействие, което те оказват върху ихтиоценозите и са предложени конкретни мерки за постигане на добро състояние в ЗВРФ. Методиката е публикувана съвместно с водещи ихтиолози от ИБЕИ-БАН и последващо тестване за останалите речни типове в България с цел подготовка на национален подход при определянето и оценката на зони за възпроизводство на рибната фауна в Плановите за управление на речните басейни (2022-2027).

Учените от института успешно участваха през 2019-2020 г. в разработването на проучване на тема „Определяне на екологичния капацитет на комплексни и значими язовири от Приложение 1 на закона за водите (с изключение на тези за питейно-битово водоснабдяване) за осъществяване на сладководно рибовъдство, съгласно методиката, разработена по проект FISHFARMING“. **Методиката за определяне на екологичния капацитет** е разработена от екип от експерти на ИРА през 2015 г..

ИРА успешно изпълнява от 2014г. до момента **мониторинг на разтоварванията от калкан пред Черноморския бряг** по Програмата за морско дело и рибарство относно „Събиране, управление и използване на данни за целите на научния анализ и изпълнението на Общата политика в областта на рибарството“. Определят се числеността и биомасата, и различни биологични параметри. Резултатите от изследванията се използват при определяне на мерките за устойчива експлоатация и разпределение на квотите в Черно море от Генералната комисия по риболова на Черно и Средиземно море и Европейската комисия.

Учените от Института участват като **експерти при изпълнение на сключени договори**, извън разработваните от колектива научни проекти, за извършване на собствен мониторинг на садковите стопанства в големите, значими язовири по Приложение № 1 от ЗВ - яз. Кърджали, яз. Доспат, яз. Жребчево, яз. Копринка, яз. Ахелой, яз. Кричим, яз. Студен кладенец и яз. Огоста, възложените от МОСВ на рибопроизводителите Програми за собствен мониторинг на водите в района на садковите бази. Издаваните от ИРА протоколи и експертни оценки (физикохимични и биологични елементи за качество на водата) се представят от фермерите в Басейновите дирекции в страната за проследяване на изпълнението на издадените разрешителни за садково рибовъдство.

Института от 2020 г. до момента изпълнява **договорни изследвания за провеждане на мониторинг и оценка на екологично състояние на биологични елементи за качество** (рибна фауна, бентосна безгръбначна фауна, макрофити и фитобентос) във връзка с въздействието върху водните тела от дейността на „Дънди Прешъс Металс, Челопеч“ и МВЕЦ на територията на Източнобеломорски район, Западнобеломорски район и Дунавски район за басейново управление на водите. При извършване на изследванията са приложени подходите от Общата стратегия за прилагане на европейската Рамкова директива за водите 2000/60/EC (Common Implementation Strategy of WFD) следващи алгоритъма в Плановите за управление на речните басейни:

- Анализ на характеристиките на водните тела;
- Анализ и оценка на антропогенния натиск и въздействие
- Оценка на екологичното и химично състояние на изследваните водни тела
- Определяне на цели и подходящи мерки за постигане на добро състояние.

Учени от ИРА-Пловдив **оказват методична експертна помощ** в дейността на държавни институции (МЗХГ, ИАРА, БДИБР и БДДР), съдилища, висши училища като участва в постоянни и временни комисии.

Учени от ИРА-Пловдив участват в **консултативни съвети и междуведомствени експертни групи** като: Консултативен съвет по рибарство и аквакултури към МЗХГ, на Комитета за наблюдение на Програмата за морско дело и рибарство - 2014-2020 г., на Работна група – 8 „Рибарство“ към Съвета по европейските въпроси и др. Това е свидетелство за авторитета и признанието на учените от института. ИРА взема участие и в Басейнов съвет към БД „Източнобеломорски район“ за подпомагане на дейността на дирекцията.

Учените от Института индивидуално **членуват в престижни национални и международни организации** - НТС, Международна организация за изследване на р. Дунав (IAD). ИРА също така е и колективен член на РНТС, Пловдив.

Хабилитирани учени **рецензират предложения за нови, текущи и завършващи проекти** към ССА и Аграрен факултет - катедра „Генетика, развъждане и репродукция” на ТУ-Ст. Загора.

Учени от Института са **консултанти и ръководители на докторанти** зачислени към ТУ-Ст. Загора, ПУ и УХТ.

В областите на своята компетентност учените от Института са търсени като **експерти** от МЗХГ през 2020 г. за разработване на Многогодишния национален стратегически план за аквакултурите в България (2021-2027) и изготвянето на Анализ на състоянието на сектор Рибарство в България: стопански риболов, търговия с риба и рибни продукти, тенденции за развитие и перспективи за сектора във връзка с подготовката на оперативната програма, финансирана от Европейския фонд за морско дело и рибарство за програмен период 2021-2027 г.

Традиционно ИРА участва активно в международна селскостопанска изложба „АГРА” и Световния ден на водата, с цел демонстриране на дейността на института.

Институтът предлага качествени личинки, укрепнали малки рибки, зарибителен материал, риба за консумация от основните топловодни видове риби. ИРА, Пловдив поддържа генофонд от основни топловодни видове риби със стопанско значение, като: шаран, толстолоб, бял амур, европейски сом, щука и бяла риба.

Основна дейност към научното обслужване на Института е получаването и реализирането на качествени личинки и зарибителен материал от основните топловодни видове риби, които са с доказан произход и добър здравословен статус.

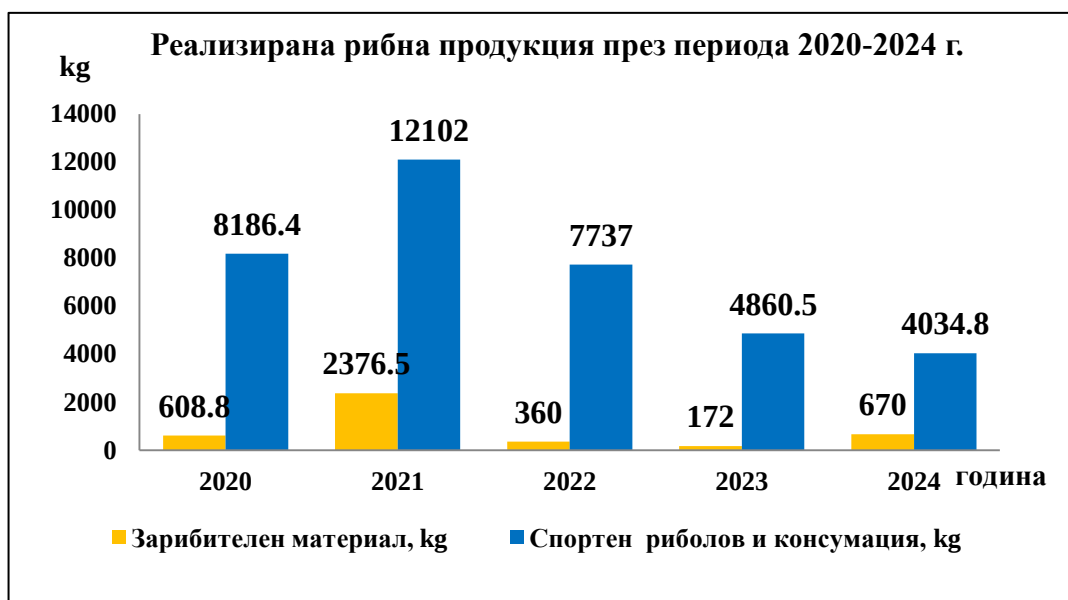
Наличните експериментални бази са с площ 888.724 дка, от които водната площ е 583.7 дка. В тях по график се извършва непрекъснат мониторинг на физико-химичните, хидробиологичните, рибовъдните показатели, както и се проследява здравословния статус на рибите.

За периода 2020-2024 г. ИРА реализира 19 771 450 бр. личинки и укрепнали рибки, 4 187.3 kg зарибителен материал и 36 920.7 kg риба за спортен риболов и консумация (**Таблица 1, Фиг. 5**).

Към 31.08.2025 г. по данни на счетоводния отдел на ИРА произведените личинки и укрепнали рибки са 5 513 000 бр., зарибителния материал е 900 кг. и реализираната риба за спортен риболов и консумация е 5 601.3 кг.

Таблица 1. Реализирана рибна продукция, получена от научно обслужване за периода 2020-2024 г.

Вид продукция	2020 г.	2021 г.	2022 г.	2023 г.	2024 г.	Общо за периода 2020-2024 г.
Личинки и укрепнали рибки, бр.	5 105 970	6 836 600	3 895 320	1 580 910	2 352 650	19 771 450
Зарибителен материал, kg	608.8	2 376.5	360.0	172.0	670.0	4 187.3
Риба за спортен риболов и консумация, kg	8 186.4	12 102.0	7 737.0	4 860.5	4 034.8	36 920.7

Фиг. 5. Реализирана рибна продукция през периода 2020-2024 г.

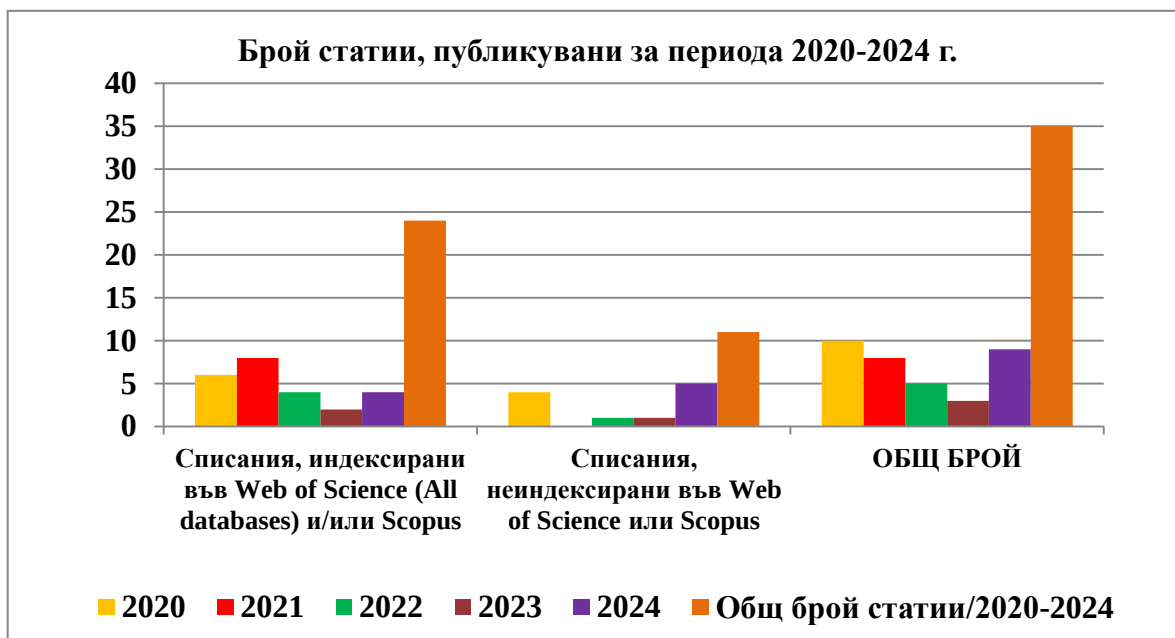
Заклучение: *ИРА-Пловдив има активна научно-приложна дейност с висока обществена и икономическа значимост, като покрива широк спектър от услуги – експертни консултации и участие в нормативни разработки, участва в мониторинг и екологична оценка на повърхностни водни тела, и реализация на качествени личинки, зарибителен материал и риба за консумация. Управленческите усилия трябва да са насочени към насърчаване и разширяване на експертната дейност чрез поддържане на добро сътрудничество с национални институции и научни организации, както и повишаването на експертния потенциал в съответствие с актуалните национални и европейски потребности.*

6. Издателска и публикационна дейност

Обем и структура на публикациите

През периода 2020-2024 г. учените от Института са публикували общо 35 статии (Таблица 2, Фиг. 6), като структурата е следната:

- Списания и сборници с доклади от конференции, индексирани в Web of Science и/или Scopus: 24 публикации (68.6%).
- Списания от националния референтен списък, чуждестранни издания и сборници с доклади от конференции, неиндексирани в WoS или Scopus: 11 публикации (31.4%).

Фиг. 6. Брой статии, публикувани за периода 2020-2024 г.

Таблица 2. Брой статии, публикувани за периода 2020-2024 г.

	2020	2021	2022	2023	2024	Общ брой/ 2020-2024
Списания и сборници с доклади от конференции, индексирани във Web of Science (All databases) и/или Scopus	6	8	4	2	4	24
Списания от националния референтен списък, чуждестранни издания и сборници с доклади от конференции (в т.ч., национални), неиндексирани във Web of Science или Scopus	4	-	1	1	5	11
Общ брой статии	10	8	5	3	9	35

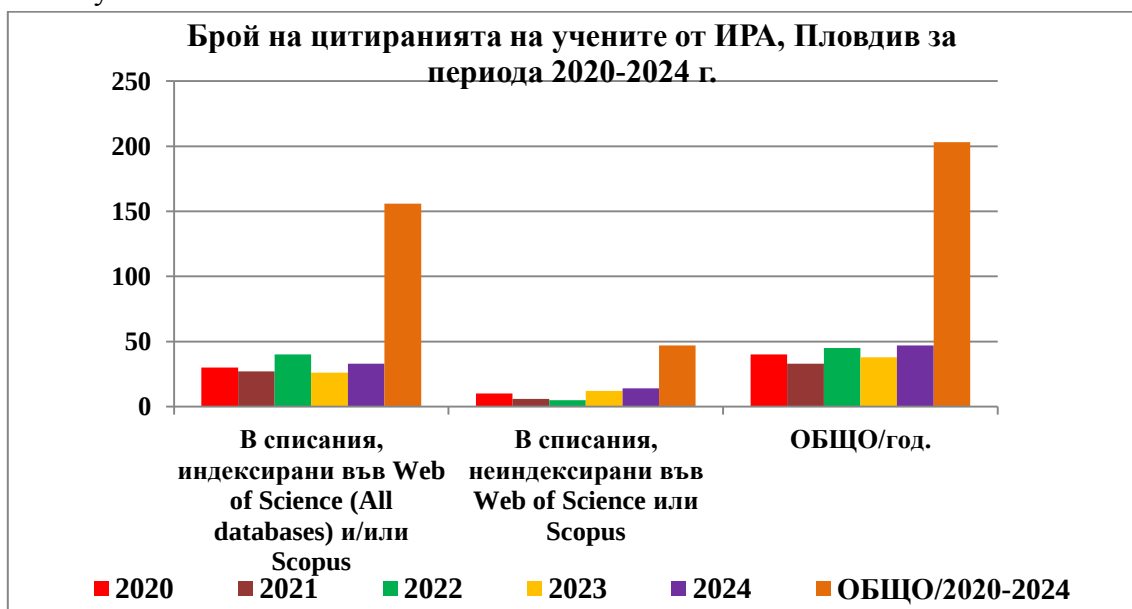
Цитируемост и научен отзвук

Общият брой на цитиранията за периода 2020-2024 г. е **203** (Таблица 3, Фиг. 7), от които:

- В списания с импакт фактор (IF) или SJR: 156 цитирания (76.8%).
- В списания от националния референтен списък и чуждестранни издания, неиндексиращи във WoS или Scopus: 47 цитирания (23.2%).

Този висок процент цитирания в индексирани списания показва, че публикациите на учените от ИРА имат значителен научен отзвук и признание в международната научна общност.

Популяризирането на научните изследвания на ИРА, Пловдив се извършва чрез архивирането им в световни бази данни и дигитални платформи като Academia.edu, Researchgate, LinkedIn; Google Scholar и други при пълно спазване на правата на интелектуална собственост.

Фиг. 7. Брой на цитиранията на учените от ИРА, Пловдив за периода 2020-2024 г.

Таблица 3. Брой на цитиранията на учените от ИРА, Пловдив за периода 2020-2024 г.

	2020	2021	2022	2023	2024	Общ брой/ 2020-2024
В списания с импакт фактор (IF) или SJR (WoS, Scopus)	30	27	40	26	33	156
В статии, публикувани в списания от националния референтен списък, чуждестранни издания и сборници с доклади от конференции (в т. ч. национални), неиндексирани във Web of Science или Scopus	10	6	5	12	14	47
Общ брой/год.	40	33	45	38	47	203

Общият брой публикации е умерен (35 за 5 години), което показва възможност за увеличаване на продуктивността. Наблюдава се колеблива динамика на публикациите по години, което показва зависимост от финансиране, наличност на данни или човешки ресурси. Част от публикациите са в национални списания и сборници без импакт фактор, което ограничава международното въздействие.

***Заклучение:** Издателската и публикационната дейност на ИРА-Пловдив през 2020-2024 г. показва стабилно научно присъствие, с акцент върху публикации в индексирани списания и значителен научен отзвук чрез цитиранията. Въпреки това, общият обем на публикациите и колебливата динамика по години показват необходимост и нужда от прилагането на стратегически подход (увеличаване на броя на пишещите учени в колектива, привличане на млади изследователи и създаването на условия за изяви и равнопоставено участие в проекти и др.) за увеличаване на количеството и качеството на научната продукция, което от своя страна ще повиши и цитируемостта на научните разработки на колектива.*

7. Интелектуална собственост

В института са създадени две породи шаран:

- Шаран „Тракия” 1 със Сертификат № 10312 на ПВ, 2001;
- Огледален шаран „Пловдив” със Сертификат № 10521 на ПВ, 2003.

Регистрирана е собствена марка/лого на института през 2009 г. (№ 70426 от 2.07.2009 г.).

8. Система за наблюдение и оценка на научно-изследователската дейност, осъществявана от научните организации в Република България

Организацията и функционирането на система за наблюдение и оценка на научноизследователската дейност, осъществявана от научните организации в Република България, както и дейността на Фонд „Научни изследвания“ се урежда в съответния правилник.

Основна цел е свързана с подкрепа за формиране и провеждане на национална политика в областта на българските научни изследвания, която допринася за постигане на качествени и конкурентни научноизследователски резултати, съпоставими с водещи научни организации в Европейския съюз и в световен мащаб.

Системата включва ежегодно наблюдение, оценка и анализ на научноизследователската дейност, осъществяване от висшите училища и научните организации, както и на дейността на Фонд „Научни изследвания“, основани на принципите на публичност, прозрачност и предсказуемост.

Наблюдението и оценката се осъществява на научни организации, с акредитирани в НАОА докторски програми, като резултатите от оценката се използват като основа за определяне на институционалното финансиране на тяхната научна дейност. Оценката се основава на използването обективни и лесно проверими данни от независими източници (световни и европейски научни бази данни, регистър за научната дейност в РБ, регистър за докторанти, защитени дисертационни трудове, академичен състав, финансово-счетоводни отчети).

Фонд „Научни изследвания“ играе ключова роля в системата, като осигурява финансиране за научноизследователската дейност, подкрепя проекти с високо научно качество и значимо обществено въздействие, и осъществява мониторинг и оценка на финансираните проекти.

***Заключение:** ИРА-Пловдив трябва да продължи подаването на данни за своята научноизследователската дейност в съответствие с изискванията на системата, включително информация за публикации, проекти и цитирания. Необходимо е да се разшири участието в национални и международни научни проекти, което ще подобри видимостта и репутацията на института. Нарастването на броя на публикуваните научни трудове в реферирани и индексирани списания ще увеличи броят на цитиранията и ще подобри научният статус.*

9. Материално-техническа база

Структура и функционалност

Институтът разполага с административна сграда, включваща пет лаборатории, работни кабинети, зала за събрания, и други специализирани помещения.

Експерименталната дейност в ИРА, Пловдив се извършва в три бази:

- Пловдив - 29 басейна с площ от 1.3 до 70 dka, общата ѝ водна площ е 163.2 dka.
- Триводици 1 - 13 басейна с площ от 2 до 35 dka, обща водна площ 123.5 dka.
- Триводици 2 - 13 басейна с площ от 3.5 до 140 dka, обща водна площ 297 dka.

В трите бази се извършва експерименталната дейност по научните проекти и са основна база за провеждането на различни видове полеви есперименти. За съжаление тяхното състояние е много лошо поради невъзможност от провеждане на регулярна рехабилитационна дейност както на самите басейни, така и на прилежащата инфраструктура и технически съоръжения – диги, саваци, помпи, канали и др.

Машинният парк включва транспортни средства, универсални машини и малогабаритна техника – остаряла и неподновявана от години.

Аквариумната зала на Института е оборудвана с основни технически съоръжения, осигуряващи извършването на експериментална дейност, но рехабилитацията ѝ е изключително наложителна.

Риболюпилният комплекс разполага с основно оборудване за инкубиране и отглеждане до укрепнал стадий на личинките от различни топловодни видове риба, но и неговото техническо обновяване е от изключително важно значение за продължаване на дейността му.

В експерименталните бази се поддържат **ремонтни и маточни стада** от шаран, амур, толстолоб, щука, европейски соми др. Прилагат се различни **технологии на отглеждане на личинки, зарибителен материал и риба за консумация** от посочените видове. Риболюпилен комплекс в Триводици 1 осигурява възможност за изкуствено размножаване на растителноядни видове риби и възможност за ранно размножаване на шаран и на деликатесните видове сом и щука (наличие на съгревателни устройства).

Институтът притежава технологии за размножаване и отглеждане на растителноядни видове риби имат **висок икономически ефект** и са основа за поликултурното рибовъдство в България.

Разработени са редица научно-приложни задачи, свързани с проучването на половата система и промените след хипофизацията, влиянието на дозировката, технологията за инкубиране, проследено е ембрионалното развитие, влиянието на качеството на половите продукти, екологичните условия и др. Проучени са въпросите за отглеждане на растителноядните риби до еднолетна и двулетна възраст и е разработена ефективна технология за отглеждането им. Растителноядните риби са внедрени от колектива в рибовъдната практика с висок икономически ефект и заедно с шарана са в основата на поликултурното рибовъдство в страната.

***Заключение:** Институтът разполага с богата и разнообразна материално-техническа база, с доказани научно-приложни резултати като провеждане на комплексни научни изследвания, размножаване на растителноядни и деликатесни видове риби, както и дългогодишен опит и разработени технологии с докан приложен и научен ефект. Възможности за поддържане на генофонд и реализиране на научно-приложни експерименти. Въпреки това, остарялата инфраструктура и несъвременното оборудване и техника налагат належащата необходимост от поддръжка, модернизация и оптимизация на наличните експериментални бази и съоръжение. Осъществяването на ремонтни дейности ще доведе до успешното реализиране на научно експерименталните дейности, поддържане на висококачествен генофонд и поддържането на устойчиви технологии.*

10. Финансова дейност

Дейността на Института се обезпечавана финансово на база собствени средства и субсидии. В Таблица 4 е показана тенденцията на собствените средства за периода 2020-2024 г.

Таблица 4. Приходи на ИРА, Пловдив за периода 2020-2024 г.

Приходи, лв.	2020 г.	2021 г.	2022 г.	2023 г.	2024 г.	Общо
1.Научно обслужване	38 695.32	72 740.76	178 225.4	126 599.5	106 657.3	522 918.28
2.Продукция от научна експериментална дейност, общо	52 260.55	78 573.80	52 146.50	32 159.15	34 762.75	249 902.75
-от личинки	27 322.75	30 705.00	18 800.50	7 492.00	11 095.00	95 415.25
-от зарибителен материал и	2 743.00	10 694.25	1 620.00	1 172.00	4 230.00	20 459.25
-риба за спортен риболов и консумация	22 194.80	37 174.55	31 726.00	23 495.15	19 437.75	134 028.25
3.Наеми	26 400.00	31 680.00	31 680.00	31 680.00	2 500.00	123 940.00
4.Други приходи	1 708.50	0	0	1 248.00	144.00	3 100.50
Общо приходи, лв.	119 064.37	182 994.56	262 051.90	191 686.65	144 064.05	899 861.53

През периода 2020-2024 г. собствените средства достигат 899 861.53 лв., като основните източници са:

- **Научно обслужване** - 522 918.28 лв. (58.1% от общите приходи), включващи консултанска дейност, анализи, становища, договори с нац. организации и др.
- **Продукция от научна експериментална дейност** - 249 902.25 лв. (27.8%), като най-голям дял се формира от реализацията на личинки, получени при провеждането на люпилните кампании на института, следвана от тази на продажбите на риба за спортен риболов и риба консумация
- **Наеми и други приходи** – 127 040 лв. (14.1%).

Анализът на процентното разпределение (**Таблица 5**) показва ясно структурна промяна: през 2020-2021 г. най-голям дял от приходите се формира от продажба на продукция, следван от този на научно обслужване и наеми. През следващия период 2022-2024 г. научното обслужване става водещ източник на приходи (над 60%), докато делът на приходите от продукция намалява значително.

По данни на счетоводния отдел на ИРА към 31.08.2025 г., частичните приходи от произведена продукция са 55 437.38 лв., а именно: реализирани личинки и укрепнали рибки - 23 561.83 лв., зарибителен материал - 5 400 лв. и риба за спортен риболов и консумация - 26 475.55 лв. Данните показват умерен растеж на приходите от научна експериментална дейност.

Таблица 5. Процентно разпределение на приходите за периода 2020-2024 г.

Процентно разпределение на приходите от:	2020 г.	2021 г.	2022 г.	2023 г.	2024 г.
Научно обслужване	33	40	68	66	74
Продукция от научна експериментална дейност	44	43	20	17	24
Наеми	22	17	12	17	2
Други приходи	1	0	0	1	0

***Заклучение:** Анализът на финансовото състояние показва, че научното обслужване е устойчив и основен източник на приходи, което подsigурява финансова стабилност. Диверсификацията на приходите чрез продукция, наеми и консултантски услуги намалява зависимостта на приходите от един източник. Необходимо е да се осигури стабилен растеж на приходите от продукция, въпреки колебанията в търсенето на личинки и заробен материал, както и оптимизиране на разходите и управление на финансите, за да се осигури и запази финансова устойчивост на института.*

11. SWOT анализ

В **Таблица 6** са представени най-важните силни страни, слабости, възможности и заплахи по отношение на научно-изследователската дейност, научното обслужване, приложната дейност, академичното развитие на учените, изследователската и публикационната дейност, материално-техническата база и финансовата дейност на ИРА-Пловдив.

Таблица 6. SWOT анализ на ИРА-Пловдив

Научно-изследователска дейност	
Силни страни	Слаби страни
• Дългогодишна научно-изследователска дейност в областта на сладководното рибовъдство и мониторинг на вътрешните водоеми. • Наличие на висококвалифициран персонал в научно-изследователската област. • Голям брой реализирани научни проекти (22 за 2020-2025). • Приложимост на резултатите в практиката (технологии за култивиране на сладководни видове риби и екологични оценки и мониторинг) • Научно разработени технологии за интензивно и суперинтензивно култивиране на сладководни видове, поликултури • Участие в национални и европейски програми и стратегии. • Изградени партньорства с университети и	• Липса на адекватно финансиране на науката – неравномерно и ограничено финансиране • Зависимост от външни възложители и проекти. • Липса на традиции за инвестиране в науката от страна на бизнеса и иско ниво на интеграция между науката и аквапроизводството • Липса на експериментално разработени иновативни идеи, които осигуряват високоефективно аквапроизводство • Малък брой международни проекти • Недостатъчен брой договори със акваферми и други организации. • Недостатъчен кадрови потенциал и ограничено привличане на млади учени. • Ограничено внедряване на технологиите в производството.

научни институти от ССА и БАН.	
Възможности	Заплахи
• Утвърждаване на ИРА-Пловдив като водещ център в областта на сладководното рибовъдство в страната • Засилване на връзките с бизнеса и коопериране с фермерите за извършване на съвместна научна и иновационна дейност • Коопериране с други ВУЗ и научни институти в страната и чужбина • Възможности за увеличаване на броя на обучаваните фермери и студенти. • Разработване на технологични параметри за отглеждане на нови видове хидробионти във връзка с диверсификация на аквапроизводството.	• Конкуренция от други научни организации • Отслабване на експертния и технически капацитет поради заплахите за човешките ресурси и инфраструктурата • Текучество на научния и помощен персонал, отлив на млади кадри през последните години. • Екологични и климатични промени, които могат да ограничат приложимостта на част от разработените технологии.
Научно обслужване и приложна дейност	
Силни страни	Слаби страни
• Водещ научно-изследователски център в областта на рибовъдството и аквакултурите, съгласно националните и европейските изисквания • Внедряване в рибовъдната практика на разработени природосъобразни технологии за култивиране на сладководни видове риби • Внедряване в рибовъдната практика на разработени технологии за интензивно и суперинтензивно култивиране на сладководни видове • Предлагане на рибовъдната практика видове хидробионти за диверсификация на аквакултурата (лин есетрови видове веслонос, бяла риба, езерен рак и др.) • Добра географска позиция в Южен Централен Район на България, където са локализиран около 50% от мощностите и в който се произвежда над 60% от сладководната риба в страната • Генофонд от сладководни риби • Създадени 2 породи шаран и утвърдени технологии за тяхното отглеждане • Широки контакти в сектор Рибарство и добра репутация в страната и региона • Добър вътрешен пазар за разпространение на личинки и зарибителен материал • Добре организирана консултантска дейност и научно обслужване на фермите - висок експертен капацитет, отговарящ на нуждите на институциите и обществото	• Липса на предлагане на експериментално разработени иновативни идеи, които осигуряват високоефективно развитие на аквапроизводството • Недостатъчно използване на потенциала на учените, работещи в сферата на рибовъдството • Неефективно организирани на финансовото стимулиране на консултантските екипи
Възможности	Заплахи
• Предлагане на рибовъдната практика на	• Недостатъчна активност на сектора към

разработени технологични параметри за отглеждане на нови видове хидробионти във връзка с диверсификация на аквапроизводството. - Предлагане на рибовъдната практика на разработени технологични параметри за отглеждане на високоефективни породи шаран, които традиционно се използват в аквакултурата. - Възможности за разработване на Бизнес-планове и технологични програми на фермерите и подпомагането им при усвояването на европейските фондове в сектор „Рибарство“. - Възможности за разработване на програми за мониторинг и осъществяване на контрол по критичните точки на производство в аквафермите. - Утвърждаване на ИРА-Пловдив като водещ експерт в консултантската и експертна дейност относно мониторинговите програми за околната среда и пригодността на водоемите за отглеждане на риба и определяне на екологичния капацитет - Гъвкавост в предлаганата асортиментна структура от различни видове и възрасти риби в зависимост от ситуацията и изискванията на пазара.	иновации и реално сътрудничество с науката - Увеличаване на разходите, свързани с аквапроизводство - Постепенно изместване на ИРА-Пловдив и поемане на консултантските и експертните му функции от сродни организации или фирми
Академично развитие на учените	
Силни страни	Слаби страни
Изграден квалифициран състав от научни работници с желание за иновации, над 80% с научни степени - PhD.	- Малък изследователски екип - Отсъствие на млади учени във възрастовите групи под 35 г. - Липса на достатъчно кадри в определени научни направления - Слаба диференциация в заплащането между отделните академични длъжности - Липса на стимули за привличане на млади и можещи кадри в науката
Възможности	Заплахи
- Повишаване на социалния статус на учените вследствие на поетапно увеличаване на заплатите на академичния състав в научните организации и допълнителни възнаграждения от проекти и консултантски услуги. - Привличане на млади учени в научноизследователските и проектните дейности. - Осигуряване на възможност за специализации в чужбина	- Загуба на квалифициран персонал - Недостатъчно ефективна система за стимулиране и мотивация на персонала - Близка възраст до пенсионната на част от хабилитираните учени - Недостиг на квалифицирани кадри, особено обучени работници.

Участие в съвместни научни проекти между национални и международни научни организации	
Изследователска и публикационна дейност	
Силни страни	Слаби страни
Активна публицистична дейност с научно и практическо приложение	- Недостатъчна публикационна активност и неравномерна продукция на учените - Малък брой публикации в списания с импакт фактор - Липса на достатъчно финансови средства за публикуване в реномирани международни списания. - Липса на финансови средства за участие в конференции в чужбина
Възможности	Заплахи
- Увеличаване на публикационната дейност в международни списания - Увеличаване на цитируемостта на научните публикации	
Материално-техническа база	
Силни страни	Слаби страни
Притежава експериментална база, Риболовни комплекс, аквариумна зала, научни специализирани лаборатории	- Недостатъчно съвременно оборудване в специализираните лаборатории - Необходимост от рехабилитация и техническо осъвременяване на експерименталните бази и риболовния комплекс
Възможности	Заплахи
Провеждане на реконструкция и модернизация на експерименталните мощности в института	- Загуба на експерименталните мощности - Разрушаване на част от експерименталните мощности поради липса на средства за реконструкция и модернизация
Финансова дейност	
Силни страни	Слаби страни
- Наличие на държавна бюджетна субсидия - Собствени приходи от реализирането на научно-изследователски проекти с външно за ИРА финансиране. - Осигуряване, макар и недостатъчно на собствени приходи за подпомагане на научно-експериментална дейност и научно консултантски услуги.	- Недостатъчни финансови ресурси за оптимална научна дейност – подобряване на научната инфраструктура и условията на труд - Недостатъчни средства за инвестиции в научните изследвания - Ниски приходи от научно-експериментална дейност
Възможности	Заплахи
- Увеличаване на дела на собствени приходи чрез проекти и увеличаване на приходите от стопанска дейност - Възможност за финансиране чрез консултантска дейност - Възможност за финансиране чрез проекти към външни организации и акваферми	- Понижаване на собствените приходи поради недостатъчен капацитет и подготовка и реализация на проекти - Свит пазар и ниска консумация на рибата в страната - Сезонност на пазара и недостатъчно разгъната и достъпна маркетингова мрежа

ВИЗИЯ ЗА РАЗВИТИЕ И УПРАВЛЕНИЕ НА ИНСТИТУТА ПО РИБАРСТВО И АКВАКУЛТУРИ, ПЛОВДИВ ЗА ПЕРИОДА 2025-2029 Г.

1. Организация и развитие на института

Институтът по рибарство и аквакултури-Пловдив разполага със стабилна научно-административна структура, състояща се от Директор, Заместник-директор, Финансов контролър, Обща администрация, Научен отдел „Аквакултури и водни екосистеми“, Научно-експериментална база.

Ръководството се осъществява от Директор, Общо събрание на учените и Дирекционен съвет, което гарантира демократично вземане на решения, колективна отговорност и прозрачност. През следващите години тази структура ще бъде запазена и усъвършенствана, като ще стимулирам по-активното участие на всички звена в управленските процеси, с цел по-добра координация и ефективност на дейността.

Дирекционният съвет на ИРА включва всички ръководители на отдели и звена и представители на синдиката. На заседания на ДС ще бъдат обсъждани въпроси относно организационно-финансови проблеми, дейности свързани с организацията и контрола на работа в научно-експериментална база, социални въпроси и текущи въпроси с важно значение за колектива. Действията на ДС през следващите 4 г. ще са в съответствие с Устройствения правилник на ССА, Устройствения правилник на ИРА, Правилника за вътрешния трудов ред, Вътрешните правила за организация на работната заплата и други нормативни документи.

Научната дейност на ИРА-Пловдив ще продължи да бъде организирана в един отдел „Аквакултури и водни екосистеми“. Приоритетите в направление „Аквакултури“ ще са насочени към изследвания в областта на репродукцията, отглеждането и съхраняването на ценни стопански видове риба. В следващия период усилията ще бъдат насочени към **разширяване на научния обхват, по-активно прилагане на получените резултати в практиката и засилване на връзките с рибопроизводителите.**

Институтът ще продължи да поддържа генофонд от стопански ценни видове риби и да извършва селекционна дейност и да разработва системи и методи за репродукция и отглеждане. Очакван ефект е повишаване на производствения потенциал и въвеждането на нови за института видове риби като есетровите. Това ще допринесе за конкурентността на сектора.

Учените работещи в **направление „Аквакултури“** ще продължат да работят по следните основни задачи:

1. Разработване на технологии за репродукция и отглеждане на сладководни видове риба;

2. Контрол на репродукцията, инкубирането на хайвера и отглеждането на личинки, зарибителен материал и риба за консумация от шаран, амур, толстолоб, сом, щука, веслонос, езерен рак и др.;
 3. Съхранение, опазване и провеждане на селекционна дейност с маточните стада от шаран;
 4. Интродукция и аклиматизация на нови за аквакултурата на страната видове риби;
 5. Приложение и популяризиране на научния изследвания в практиката;
- Разработване на технологични проекти за рибовъдни стопанства от различен тип;
6. Осъществяване на мониторинг върху здравословния статус на рибите във вътрешните водоеми на страната;
 7. Изпитване влиянието на традиционни и нетрадиционни фуражни компоненти и фуражни смеси с цел оптимизиране храненето на шарана.

В това направление са формирани две лаборатории - лаборатория по репродукция и лаборатория по ихтиопатология, които ще развият потенциала си чрез внедряване на нови методики и научно оборудване за извършването на комплексни изследвания. Очакван резултат е по-висока надеждност на научните изследвания и качествени научни резултати.

Научните изследвания в другото основно **направление “Водна екология”** са свързани с проблемите на екологията на вътрешните водоеми в страната, използвани за рибовъдни цели. Основните насоки на работа са свързани с мониторинг на водните екосистеми и оптимизиране на условията за отглеждане на хидробионти, и качество и безопасност на продукцията от аквакултурата. Основните задачи по които ще се работи в това направление са:

1. Оценка на качеството на водата и екологичния потенциал на язовирите на базата на комплексни физикохимични, биологични и микробиологични анализи в зависимост от промените на водните нива, предизвикани от водоземане за стопански цели, прилагайки изискванията на приетото през ноември, 2019 г. Ръководство № 37 Стъпки за определяне и оценка на екологичния потенциал;
2. Разработване на методи за повишаване на естествената рибопроодуктивност на водоемите.

Изследванията в тази област ще се надграждат чрез прилагане на иновативни методи за мониторинг на водните екосистеми и разработване на решения за повишаване на рибопроодуктивността и безопасността на продукцията. Очакван резултат е подобряване на екологичния статус на водоемите и насърчаване на устойчивото рибовъдство.

През следващите години ще се продължи с усъвършенстване на анализите и разширяване на изследователските възможности. Очакван резултат е създаването на по-широка база данни за качеството на водата, естествената хранителна база и

хранителната стойност на рибите, която ще подпомага както научните, така и стопанските практики.

Визията за развитие на Института е насочена към **утвърждаване на интегриран модел на научни изследвания, експериментална дейност и практическо приложение**, който да гарантира високо качество на научната продукция, устойчиво управление на водните ресурси и пряка полза за рибопроизводителите и обществото.

2. Развитие на кадровия потенциал

В контекста на намаления научен състав през последните години, основна задача пред ръководството на ИРА в следващия период ще бъде съхраняването и устойчивото развитие на кадровия потенциал за постигане на висококачествени научни изследвания и обществено значими резултати в тематичните области на института.

Както досега и през следващите четири години ще работя за изграждането на балансирана и стабилна кадрова структура, която да съчетава опита на утвърдените учени с енергията и новаторството на младите изследователи, в съответствие с Националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България 2017-2030 г.

В управленската политика за 2025-2029 г. ще работя усърдно по следните основни приоритети:

- **Приоритет 1.** Постигане на балансиран научен състав по възраст, пол и тематични области, в съответствие с добрите национални и европейски практики;
- **Приоритет 2.** Привличане и задържане на млади учени – асистенти и главни асистенти, което ще гарантира приемственост и устойчиво развитие на института;
- **Приоритет 3.** Насърчаване на кариерното израстване и увеличаване броя на хабилитираните учени с цел създаване на устойчиво ядро от висококвалифицирани експерти;
- **Приоритет 4.** Прозрачни правила за кариерно развитие и ясни перспективи за професионална реализация;
- **Приоритет 5.** Разширяване на възможностите за обучение и квалификация на всички категории персонал, включително научно-помощния и техническия.

Предвиждам следните мерки за реализация:

- ✓ **Обявяване на конкурси за асистенти** - млади учени, с цел своевременно попълване на научния състав и предотвратяване на експертен дефицит.
- ✓ Ще продължа да подкрепям **кариерното развитие на всички нива на кариерно израстване** - главен асистент, доцент и професор, като предвиждам обявяването на конкурси за заемане на съответните академични длъжности след

покриване от кандидатите на националните минимални изисквания и изискванията на ССА и ИРА-Пловдив по съответните показатели.

- ✓ Ще продължа да **подкрепям учените при разработването и защитата на своите докторантури и постдокторантури** в ключови области като аквакултури, болести по рибите, хидробиология, хидрохимия и икономика на рибното стопанство.
- ✓ **Насърчаването на развитието на научния и помощен персонал** чрез разработването и участието в научноизследователски проекти по национални и европейски програми, специализации и обмен с водещи научни организации.
- ✓ Ще продължа да **подкрепям и стимулирам повишаването на квалификацията на административния, помощния и изпълнителския персонал** чрез участието им в курсове и обучения, семинари и добри практики, а също така и на консултации от страна на администрацията на ССА.

Очаквани резултати

Реализирането на тази политика ще осигури устойчиво развитие на кадровия потенциал на института, стабилизиране на научния състав и изграждане на мотивираща институционална среда. Очаква се увеличаване броя на хабилитираните учени, по-добро възрастово и тематично разпределение на кадрите, както и по-висока степен на квалификация и продуктивност. Институтът ще се утвърди като привлекателно място за професионално развитие на млади изследователи и като национален център с дългосрочен принос в развитието на науката и практиката в областта на рибарството и аквакултурите. Развиването на тази политика, която е в синхрон с националните и европейските приоритети за развитие на научния потенциал и стимулиране на млади изследователи, ще осигури устойчиво обновяване на научния състав и ще гарантира дългосрочна научна приемственост.

3. Развитие на научноизследователската дейност

Приоритетите в научноизследователската дейност на ИРА-Пловдив, съответстващи на **приоритетите на ССА** ще се запазят и ще се продължи да се работи по Приоритет: Устойчиво управление на рибарството и аквакултурите в рамките на Научно направление: Съхранение и ефективно използване на биоразнообразието и живите ресурси по българското Черноморско крайбрежие и вътрешните водоеми за повишаване продуктивността и редуциране на екологичния риск в сладководните и морски екосистеми.

Научноизследователската дейност ще бъде съобразена с националните и европейски приоритети в областта на рибарството, околната среда и хранителни системи, включително:

Национална стратегия за развитие на научните изследвания в Република България 2017-2030, която стимулира модернизацията на научните звена,

трансформиране на обществото в „общество на знанието“ и увеличаване на дела на екотехнологиите в икономиката и адаптирането към изменението на климата;

“Морско дело и рибарство“ 2021-2027, с акцент върху насърчаването на устойчиви риболовни дейности и опазване на водните биологични ресурси, осигуряване на продоволствената сигурност, осигуряване на растеж на устойчива синя икономика и укрепване на международно управление на океаните и осигуряване на безопасно, чисто и устойчиво стопанисване на моретата и океаните;

Програма „Хоризонт Европа“ 2021-2027 г., насочена към укрепване на научните и технологичните основи на ЕС, иновации и партньорства с български и европейски институти.

През следващия управленски период Институтът ще запази и продължи да работи по *основните стратегически направления*, приети на Общо събрание на учените (Протокол № 3/02.03.2012 г.), които включват:

- **Направление 1.** Поддържане и развитие на генофонд от стопански ценни видове хидробионти и развъдно-подобрителна дейност с тях;
- **Направление 2.** Разработване и усъвършенстване на системите и методите за репродукция и отглеждане на традиционни и нови видове хидробионти; здравен статус и благоденствие;
- **Направление 3.** Разработване на система за оценка за качеството на месото на основни и перспективни хидробионти, обект на аквакултурата;
- **Направление 4.** Разработване на интегрирани и биологични методи и системи за отглеждане на традиционни и нови видове хидробионти.
- **Направление 5.** Комплексни мониторингови изследвания на водоеми в страната с оглед на пригодността им за рибностопанско използване и опазване на околната среда.

Института има признати резултати, доказани чрез многобройни публикации, приложни разработки в практиката и цитирания в реномирани списания по посочените направления. Ръководството на ИРА, заедно с Научния съвет, ще продължи да подпомага активно работата по тези приоритетни направления за издигане на тяхното ниво съгласно европейските изисквания. Поддържането на съществуващия генофонд в Института от стопански видове хидробионти и развъдно-подобрителната дейност с тях, както и разработване и усъвършенстването на системите и методите за репродукция и отглеждане е основен момент за утвърждаването на Института като основен репродуктивен център на топловодното рибовъдство в страната.

Предвиждам следните мерки за реализация през следващите четири години на управление:

- ✓ Поддържане и оптимизиране на наличните маточните и ремонтни стада от разплодни животни чрез основна инвентаризация на поддържания в Института

генофонд и оптимизиране на броя на индивидите в маточните стада от стопански видове хидробионти;

- ✓ Обогаляване на съществуващия генофонд чрез започване на работа по формирането на маточни стада от есетрови видове риби и започване на научноизследователска дейност с тях като разработване на технологии за размножаване, отглеждане, хранене и др.; Търсенето на зарибителен материал от страна на аквафермите в страната издигна като приоритетно започването на изследователска дейност в тази насока;
- ✓ Повишаване качеството на научните изследвания, чрез прилагането на съвременни методики за изследване, съобразени с международните научни практики;
- ✓ Насърчаване на участие на целия научен състав в разработване и кандидатстване по национални и международни проекти, с активно включване на млади учени;
- ✓ Увеличаване броя и качеството на научните публикации в списания с висок импакт фактор и в списания от националния референтен списък;
- ✓ Закупуване на съвременно оборудване и апаратура за подобряване на научноизследователската инфраструктура и успешното реализиране на научните проекти и сключените договорни услуги;
- ✓ Разширяване на сътрудничеството с национални и международни научни институти за съвместни проекти и междудисциплинарни изследвания;
- ✓ Поддържане и разширяване на сътрудничеството с други научни институции за мотивиране и привличане на квалифицирани млади специалисти, създаване на партньорства и реализиране на съвместни изследвания;
- ✓ Обсъждане и докладване на научната дейност в рамките на първичното звено „Аквакултури и водни екосистеми” като научни разработки, научни отчети и доклади, работни програми на проекти, с цел обогатяване и разнообразяване на дейността на института.

Устойчивото управление на съществуващия генофонд в Института, както и неговото обогатяване с нови, перспективни видове и високопродуктивни породи хидробионти е било и ще остане водеща дейност в научно-изследователската работа в Института. Разработването и усъвършенстването на системи и методи за репродукция и отглеждане на хидробионти при настъпилите климатични промени и условията в страната, в различни по структура и интензивност акваферми е новото предзвикателство, което учените от Института, опирайки се на традициите и последователната научна политика ще решават през следващите години.

Ще продължи оперативната и експертна дейност на института по извършване на ежегоден оперативен мониторинг на състоянието на околната среда в повърхностните водни тела по Национална програма за мониторинг на повърхностни води, в съответствие със задълженията на България към ЕС за прилагане на общностните политики за морските води и околната среда (Рамкова директива за водите-РДВ) и

съгласно Заповед на Министъра на околната среда и водите. С тази дейност се обезпечават значими приходи и предоставя възможност за набиране на актулни бази от данни и информация за повърхностните водни тела в страна, които са необходими за изпълнение на ангажиментите на страната и за докладване пред ЕК. Не на последно място е издигането на авторитета на института пред националните и международни институции.

Институтът ще продължи да участва със своята експертна дейност при изпълнението на собствените програми за мониторинг на садкови ферми в различни значими язовири в страната. Тази дейност е от изключително важно значение във връзка с непрекъснатите промени на климата и влиянието, което оказва върху водните тела и тяхната пригодност и целесъобразност за развитието на аквакултурата в страната, а от друга страна и отчитането на влиянието на самите аквакултури върху екологичното състояние на водоемите, в които те са ситуирани.

Изискванията на европейската политика в областта на опазване качеството на водите, регламентирана с Рамковата Директива 2000/60/ЕС цели постигането и запазване на добро екологично състояние на водите в количествен и качествен аспект. Към момента колектива на института продължава да работи по изпълнението на собствения мониторинг на садкови стопанства в язовирите яз. Кърджали, яз. Доспат, яз. Жребчево, яз. Копринка, яз. Ахелой, яз. Кричим, яз. Студен кладенец и яз. Огоста.

Във връзка с оценка на биоразнообразието и състоянието на биоценозите под влиянието на различни индустриални производства – Мини ВЕЦ, замърсители от хвостохранилища на рудодобивната промишленост, от комунално-битови води ИРА ще провежда **мониторингови изследвания върху водната екосистема** на различен тип водоеми с цел изследване на физико-химичните параметри на водата и на ихтиофауната и другите водни съобщества (макрозообентос, фито- и зоопланктон) във водоемите - стоящи (язовири) и течащи (реки).

Данните от подобен тип изследвания са изключително важни при изготвяне на анализи и планове на управление на водоемите, за зарибявяването им с цел поддържане и възстановяване на ихтиофауната, а също така и за развитието на любителския риболов. В тази насока Институтът работи успешно от 2020 г.

По отношение на научноизследователската дейност основните цели ще са насочени към запазване и разширяване на проектната активност и повишаване на количеството и качеството на научната продукция в списания реферирани и индексирани в световни бази Web of Science и Scopus. Анализът на публикационната активност показва добро съотношение на издадените статии в списания, индексирани в Web of Science и/или Scopus (близо 70%) към тези в списания, неиндексирани в WoS или Scopus. Счита се, че

през следващия период може да се запази това съотношение като се работи за увеличаване на общия брой на публикуваната научна продукция.

Запазването и увеличаването на проектната дейност и научната продукция ще бъде осъществена чрез прилагане на следните мерки:

- Подкрепа и съдействие при разработването на нови научноизследователски проекти към ССА и проекти с външно финансиране в национални и международни програми и за участие в научно-приложни договорни задачи и услуги с бизнеса;
- Поддържане и надграждане на научния експертен капацитет;
- Разширяване на публикационната активност чрез увеличаване на публикациите за повишаване на качеството на научните изследвания и участие в международни конференции;
- Подкрепа на младите учени за публикуване на резултатите от своите изследвания и активно използване на дигитални платформи за популяризиране на резултатите и привличане на нови научни партньори;
- Актуализиране на информацията на Web-страницата на института – новини, обяви, публикации и научни достижения за популяризация на научната дейност сред обществеността и държавните институции.

Експертна и консултантска политика на ИРА през периода на 2025-2029 г.:

- Учените от института ще участват в изготвянето и предоставянето експертизи, становища и мнения при изготвянето на нормативни документи и участие в съдебни и административни процеси;
- Експертите от ИРА ще продължат да участват в Консултативния съвет по рибарство и аквакултури към МЗХГ, на Комитета по наблюдение на ОП „Морско дело и рибарство”, да участват в Работна група 8 „Рибарство” към МЗХГ, в Басейновия съвет към Басейнова дирекция Източноевропейски басейнов район и други;

***Очаквани резултати** в следствие на приложените мерки: повишаване на научния капацитет и съхранение на експертния потенциал в ключови области; стабилизиране и развитие на ИРА-Пловдив като водещ научноизследователски институт в областта на рибарството, аквакултурата и екологичната оценка на водните тела, основан на знанието и иновациите.*

4. Организиране и провеждане на обучението на докторанти

В момента Институтът по рибарство и аквакултури не разполага с акредитация за обучение по образователна и научна степен „доктор“, поради ограничен брой хабилитирани учени и относително малък научен състав. Въпреки това, Института активно участва в подготовката на докторанти като оказва научни консултации,

съвместно ръководство на дисертационни трудове и участие в научни журита и процедури по конкурси съвместно с колеги от университети и научни институти.

Визията за развитие през следващите години ще е насочена към **затвърждаване и разширяване на партньорствата** със сродни институти от системата на ССА (ИРР-Варна, Институт по животновъдни науки-Костинброд, Институт по планинско животновъдство и земеделие-Троян и др.) и висши училища (тясно сътрудничество с Тракийския Университет, Ст. Загора; Аграрния Университет, Пловдив, БФ на СУ, УХТ-Пловдив). Чрез тези сътрудничества ще се осигуряват възможности за:

- Участие на учени от ИРА в подготовката и ръководството на докторанти към външни организации;
- Развитие на съвместни програми за обучение, студентски практики и практически обучения в реална работна среда;
- Активно включване на учените от института в разработването и рецензирането на дипломни и дисертационни трудове на хабилитираните учени от института;
- Стимулиране на интереса на млади специалисти към рибарството и аквакултурите;

Необходимите мерки за подготовка на ИРА за бъдеща акредитация включват:

- Подкрепа за кариерното развитие на настоящите учени до ниво доцент и професор, с цел увеличаване на броя на хабилитираните учени в института;
- Модернизиране на лабораторната и научноизследователската инфраструктура, необходими за качествено обучение;
- Систематично документиране на научните постижения, публикационната активност и участието на учени в проекти и научни журита;
- Активно включване в национални и европейски програми.

Очаквани резултати: *Утвърждаване на Института като надежден партньор в подготовката на високо квалифицирани кадри с хабилитирани учени, способни да ръководят докторанти и подготовка на ИРА за бъдеща акредитация за ОНС „Доктор“ в Област на висше образование: 6. Животновъдство; Професионално направление: 6.3. Рибовъдство, рибно стопанство и промишлен риболов.*

5. Развитие на научната инфраструктура и материална база

Институтът по рибарство и аквакултури ще продължи да развива своята научна инфраструктура и материална база, които са основен фактор за качествено осъществяване на научноизследователска, приложна и образователна дейност. Усилията на ръководството през следващия управленски период ще бъдат насочени към модернизиране на сградовия фонд, научноизследователските и специализирани лаборатории, експерименталните бази и риболовния комплекс, така че те да отговарят на съвременните научни изисквания и нуждите на практиката в аквакултурите.

Основните приоритети, по които усърдно ще работя за поддържането, развитието и ефективното използване на съвременна научноизследователската инфраструктурата на института са:

- **Приоритет 1.** Модернизация на съществуващите научноизследователски и специализирани лаборатории чрез обновяване и закупуване на съвременна научна апаратура и въвеждане на нови методики за анализ в съответствие с националните и европейски изисквания.
- **Приоритет 2.** Подобряване на научно-експерименталната база – належащ ремонт и поддръжка на рибовъдните басейни и техническите съоръжения (диги, хранващи и отводнителни канали), и въвеждане на енергийно ефективни системи и алтернативни източници на енергия.
- **Приоритет 3.** Подобряване на риболовния комплекс и аквариумната зала за осигуряване на висококачествени личинки и зарибителен материал от ценни видове риби.
- **Приоритет 4.** Сигурност и опазване на активите на ИРА чрез разширяване и подобряване на въведената през 2021 г. комбинирана охрана чрез модерна система за термовизионно видеонаблюдение и ефективно управление на ресурсите.
- **Приоритет 5.** Международна конкурентоспособност - използване на инфраструктурата за участие в национални и европейски проекти, съвместни изследвания и внедряване на иновации в аквакултурите.

За развитието на научната инфраструктура ще приложим следните мерки:

- ✓ **Кандидатстване и активно участие на института в национални и международни програми с външно финансиране**, продължаване на научната и експертна дейност по разработваните научни проекти, като мониторинг на разтоварванията на калкан по Договор с ИАРА-Бургас от 2014 г. до момента и осигуряване на данни и оценка на екологичното състояние на повърхностни водни тела съгласно Заповед на министъра на околната среда към ИАОС от 2018 г. до момента и др.
- ✓ **Поддържане и спешен ремонт на съществуващите три научноизследователски бази** - Пловдив, Триводици 1 и Триводици 2. В следващия четиригодишен период ще продължи да се търсят различни възможности за осигуряване на необходимите средства, както и подкрепата от страна на ССА за рехабилитация на рибовъдните басейни (почистване на дъната, укрепване на дигите, съоръжения (саваци), обновяване на хранващите и отводнителни канали, закупуване на съвременни помпи от ново поколение с енергиен клас А; Въвеждане на енергоефективни технологии и възобновяеми източници за намаляване на разходите от дейностите в научно експерименталните бази на института.

- ✓ **Модернизация на риболовния комплекс в Триводици и аквариумната зала в Пловдив:** подмяна на електрическата инсталация и водоснабдителните системи, обновяване на техническите съоръжения и специализираната апаратура, цялостен ремонт на покрива на склада за фураж, въвеждане на алтернативни източници за затопляне на водата в люпилните вани и апарати, с финансиране чрез собствени средства и подкрепата на ръководството на ССА. Запазване и разширяване на възможностите за провеждане на демонстрационни и практически обучения на ученици, студенти и млади учени.
- ✓ **Разширяване на термовизионно видеонаблюдение,** изградено през 2021 г., чрез увеличаване на броя на камерите за по-добра сигурност на базите и активите.

***Очаквани резултати:** Обновяване и модернизиране на научна инфраструктура ще даде възможност за постигане на високо качество на научноизследователската, приложна и консултантска дейност; Повишаване на капацитета за извеждане и разработване на технологии за размножаване и отглеждане на хидробионти съобразени с климатичните промени и внедряването им в практиката, Успешно отглеждане и поддържане на маточни и ремонтни стада от основни стопански ценни видове риба, за устойчиво производство на качествени личинки, зарибителен материал за нуждите на аквафермите и любителския риболов в страната; Намаляване на разходите чрез въвеждане на енергийно ефективни решения; Подобрена сигурност на активите и опазване на научната и производствена база; Повишена конкурентоспособност и разширени възможности за публикации, международни партньорства и привличане на млади кадри.*

6. Укрепване на финансовото състояние на института

Финансовата стабилност е стратегическа предпоставка за развитието на Института по рибарство и аквакултури. Тя гарантира ефективното функциониране на организацията, създава условия за високо качество на научната продукция. Всички политики и приоритетни направления на дейността са пряко зависими от наличните финансови ресурси и тяхното устойчиво управление.

Финансовите постъпления на института и през следващия период 2025-2029 г. ще се осигуряват от няколко източника:

- **Бюджетна субсидия** - покрива основно трудови възнаграждения и текущи разходи;
- **Собствени приходи** - проектно финансиране (от национални и международни програми), научно-приложни договори и услуги (в партньорство с институции, частни фирми и производители), продажба на научни продукти (рибна продукция, зарибителен материал, технологии) и отдаване под наем.

Досегашният опит показва, че бюджетната субсидия е ограничена и недостатъчна за инвестиции в модернизация, капиталови разходи и мащабни научни изследвания. Затова през следващите четири години ще работя по другата основна цел на управлението за увеличаване на приходите следвайки следните приоритети:

Приоритет 1. Диверсификация и устойчиво управление на финансовите източници.

Мерки за прилагане:

- ✓ Редовен мониторинг и анализ на финансовите показатели, за да се осигури гъвкаво управление на разходите и приходите в краткосрочен и дългосрочен план;
- ✓ Оптимизиране използването на бюджетната субсидия чрез по-строг и завишен финансов вътрешен контрол при извършване на разходите в съответствие с националното законодателство и вътрешноинститутските за изразходване на средствата;
- ✓ Разширяване на проектното финансиране по национални и европейски програми („Хоризонт Европа“, LIFE, ОП „Морско дело и рибарство“);
- ✓ Активно участие в договори и услуги с държавни институции, рибопроизводители и др.;
- ✓ Увеличаване на приходите на института от Компонент 2 чрез увеличаване количеството и качеството на научната продукция.

Очакваните резултати ще се изразяват в намаляване на зависимостта от бюджетното финансиране, увеличаване на приходите от външни проекти и договори, засилена международна видимост и по-голямо влияние в научната общност.

Приоритет 2. Развитие на стопанската дейност и реализация на научни продукти.

Мерки за прилагане:

- ✓ Увеличаване на производството на личинки, зарибителен материал и риба за спортен риболов, чрез въвеждането на модерни методи за производство, маркетинг и продажба;
- ✓ Разнообразяване на видовия и тегловен състав на предлаганата продукция;
- ✓ Усъвършенстване на рекламната и маркетингова дейност (участие в изложения, браншови партньорства);
- ✓ Въвеждане на нови форми на продажби (дългосрочни договори с риболовни дружества, пряка продажба на ферми и общини).

Очаквани резултати: увеличаване на собствените приходи от стопанска дейност, по-бърза реализация на продукцията, утвърждаване на института като надежден производител и партньор.

Приоритет 3. Управление на активите и отдаване под наем.

Мерки за прилагане:

- ✓ Оптимално използване на сградния фонд чрез отдаване под наем на неизползвани помещения в административната сграда и привличането на нови наематели;
- ✓ Реализиране на пазарния потенциал на недействащото първоначално стопанство в с. Триводици;

Очаквани резултати: допълнителни приходи от наеми, намаляване на разходите за поддръжка на неизползвани бази, повишена ефективност в управлението на активите.

Приоритет 4. Финансова дисциплина, вътрешен контрол и етични стандарти

Мерки за прилагане:

- ✓ Усъвършенстване на охранителните дейности чрез комбиниран модел: физическа охрана + модерни системи за видеонаблюдение и сигнализация.
- ✓ Оптимизация на разходите за електроенергия чрез контролирано използване на помпите и съоръженията.
- ✓ Въвеждане на контролни листове и регистри за вътрешен финансов контрол.
- ✓ Актуализация и прилагане на вътрешни правила (документооборот, инвентаризация, ЗОП, антикорупционни процедури и др.).
- ✓ Прилагане на етични кодекси и стандарти, съобразени с тези на ССА.

Очаквани резултати: повишена финансова дисциплина и прозрачност, намаляване на финансовите загуби и неефективните разходи, подобрена биосигурност и по-висока оцеляемост на рибата, засилен обществен и институционален имидж.

Приоритет 5. Дългосрочни перспективи и национална роля

Мерки за прилагане:

- ✓ Предоставяне на възможност на ИРА да зарибява и участва в национални програми за зарибяване на големите държавни язовири, което ще осигури устойчиво планиране на научно-експерименталната дейност и реализация на получената от нея продукция;
- ✓ Производство на над 20 млн. личинки годишно с цел възстановяване на естествени популации.

Очаквани резултати: утвърждаване на ИРА като национален лидер в зарибителните програми; социален ефект - развитие на любителския риболов и ангажиране на местни общности; екологичен ефект - възстановяване на биоразнообразието във водоемите; икономически ефект - увеличаване на собствените приходи и стабилността на института.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Управлението на ИРА-Пловдив през следващия четиригодишен период ще се осъществява на демократичен принцип, с активно участие на всички звена и вземане на решения чрез консенсус. Това ще гарантира прозрачност, колективна отговорност и устойчиво развитие на института.

Въз основа на близо 24-годишния ми професионален опит в Института и задълбоченото познаване на неговата научноизследователска, научно-приложна и производствена дейност, както и на кадровия му потенциал, поемам ангажимент да работя за:

- **утвърждаване на ИРА като водещ национален научен център** в областта на рибарството и аквакултурите, с разширено участие в международни проекти и партньорски мрежи;
- **повишаване на качеството, обема и приложимостта на научната продукция**, с акцент върху иновациите, модерните технологии и отговора на съвременните предизвикателства в сектора;
- **постигане на финансова стабилност и устойчивост** чрез диверсифициране на източниците на финансиране, развитие на стопанската дейност и ефективно управление на ресурсите;
- **разширяване на възможностите за обучение и развитие на млади кадри** – ученици, студенти и млади учени, чрез практически занимания, демонстрации и съвместни проекти;
- **създаване на силна връзка между науката и практиката**, която да осигурява приложимост на изследванията и подкрепа за рибопроизводителите, институциите и обществото.

Вярвам, че чрез обединени усилия на целия екип, ИРА-Пловдив ще продължи да се развива като авторитетна и конкурентоспособна научна организация, с ясна визия, устойчиво финансиране и значим принос към науката, икономиката и опазването на природните ресурси.

ИЗГОТВИЛ:

ДОЦ. Д-Р АНГЕЛИНА ИВАНОВА